

boeddhayana publikaties 24

NIBBĀNA

bloemlezing door
N. MOONEN

NIBBĀNA

bloemlezing door
N.MOONEN

**Nederlandse Buddha-Dhamma Stichting
Boeddhayāna Centrum.**

boeddhayana[®] publikaties 24

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Nibbāna

Nibbāna: bloemlezing / door N.Moonen -

Den Haag : Nederlandse Buddha-Dhamma Stichting :

Boeddhayāna Centrum :

(Boeddhayana Publikaties ; 24)

met lit. opg.

ISBN 90-71329-05-4 geb.

SISO 214.3 UDC 294.3

trefw.: boeddhisme

©1986 vertaling Nederlandse Buddha-Dhamma Stichting

uitgegeven door: Nederlandse Buddha-Dhamma Stichting

cover design: Boeddhayāna Centrum

eerste druk: 1986/2529

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

No part of this work may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Het Doel en de Weg erheen

Het hoogste doel van elke Boeddhist is te streven naar volledige Vrijheid. Die vrijheid betekent dan tevens het Allerhoogste Geluk. Het is een toestand die niet omschreven kan worden, maar wel door iedereen bereikt kan worden. Hoe die toestand gerealiseerd kan worden, is duidelijk door de Boeddha, de Gezegende, de Verhevene, de Volmaakt Verlichte, uiteengezet. Zijn leer is erop gericht de mens vrij te maken van alle belemmeringen die een hindernis zijn om dat hoogste doel te bereiken. De mens moet vrij gemaakt worden van alle soorten van begeerte - van de kleinste wens, toeneiging, tot de grootste genotzucht en lust, vrij van alle soorten van afkeer - van de kleinste tegenzin tot de grootste haat, vrij van alle soorten van onwetendheid - van het kleinste waanidee tot de grootste illusie.

Nibbāna, zoals die toestand wordt aangeduid, betekent: uitdoving. Het is de uitdoving van alle begeerte, van alle afkeer en van alle onwetendheid. Het is niet de vernietiging van alles. Nibbāna kan bereikt worden hier al in dit leven door wie ernstig streeft en er de geschikte voorwaarden voor heeft. Die sfeer van Nibbāna is zo subtiel, zo moeilijk te omschrijven dat de Verhevene het alleen in negatieve termen uitdrukte: het is niet dit en het is niet dat. In wereldse termen kan die sfeer niet uitgedrukt worden omdat die sfeer boven alle wereldse ideeën en begrippen uitgaat. Nibbāna is boven alle werelden van vorm en vormloze staten verheven. De Boeddha liet er echter geen twijfel over bestaan dat Nibbāna, de bevrijding van alle lijden, bereikt kan worden door elkeen. Er is een sfeer waar geen dood meer is, geen ziekte, geen geboorte en geen lijden.

Hoe nu die toestand verwezenlijkt kan worden, is eveneens door de Verlichte uiteengezet. Het is door de Vier Nobele Waarheden in te zien en ernaar te leven. Zo wordt geleidelijk aan die sfeer van Hoogste Vrijheid en Vrede verkregen.

Die Vier Waarheden zijn:

- I. Er is lijden. (Deze waarheid moet begrepen worden)
- II. Er is een ontstaan van het lijden (en wel voornamelijk door begeerte. Die begeerte moet opgegeven worden).

III. Er is een beëindiging van het lijden. (Deze waarheid moet verwerkelijkt worden.)

IV. Er is een weg die voert naar het beëindigen van het lijden. (Deze waarheid moet ontwikkeld worden.)

Hoewel aangenomen wordt dat de meeste lezers de Vier Waarheden reeds kennen, worden ze volledigheidshalve hier even opgesomd.

I. Er is lijden.

"Wat is de Nobele Waarheid van het lijden? - Geboorte is lijden, groei en verval is lijden, dood is lijden; verdriet, leed, pijn, geweeklaag en wanhoop zijn lijden; kortom, de vijf groepen van bestaan verbonden met hechten zijn lijden."¹

II. Er is een ontstaan van lijden.

"En wat is de Nobele Waarheid van het ontstaan van lijden? - Het is die begeerte die wedergeboorte doet ontstaan en die, verbonden met lust en hebzucht, dan hier dan daar, steeds nieuw behagen schept. Het is de zinnelijke begeerte, de begeerte naar bestaan, de begeerte naar niet-bestaan of zelfvernietiging."

III. Er is een beëindiging van het lijden.

"En wat is de Nobele Waarheid van de vernietiging van het lijden? - Het is het volledig wegebben en de volledige vernietiging van die begeerte, het loslaten en opgeven ervan; het is bevrijding en het losmaken ervan."¹

"En wat is de Nobele Waarheid van de beëindiging van het lijden? - Door het volledig opheffen van onwetendheid houden wilsformaties op te bestaan. Door het opheffen van wilsformaties houdt bewustzijn op te bestaan. Door het opheffen van bewustzijn houdt (de combinatie) geest-lichamelijkheid op te bestaan. Door het opheffen van geest-lichamelijkheid wordt de zesvoudige basis (= de 5 zintuigen en de geest als 6e) opgeheven. Door het opheffen van de zesvoudige basis houdt contact (met de wereld) op te bestaan. Door het opheffen van contact houden gevoelens op te bestaan. Door het opheffen van gevoelens houdt verlangen op te bestaan. Door het opheffen van verlangen houdt hechten op te bestaan. Door het opheffen van hech-

1. Buddhist Dictionary, p. 185-186, Nyānatiloka; en The Wheel nr. 4, D.Maurice.

ten houdt het hele proces van wording op te bestaan. Door het opheffen van wording houdt geboorte op te bestaan. Door het opheffen van geboorte komt er een einde aan ouderdom en dood. Aldus komt door het opheffen van het proces van ouderdom en dood een einde aan het proces van wording, ouderdom, dood, leed, verdriet, pijn, geweeeklaag en wanhoop; komt er een einde aan het geheel van lijden. Dit heet: 'het beëindigen van het lijden'".¹

IV. Er is een weg die voert naar het einde van het lijden.

"En wat is de Nobele Waarheid van het pad dat leidt naar de uitdoving van het lijden? - Het is het Nobele Achtvoudige Pad dat voert naar de uitblussing van al het lijden namelijk:

1. juist inzicht	5. juiste levenswijze
2. juist denken	6. juiste inspanning
3. juist spreken	7. juiste achtzaamheid
4. juist handelen	8. juiste konsentratie

In vele andere geschriften, artikelen en boekwerken kan gelezen worden over deze Vier Waarheden. Ze zijn in vele talen vertaald, van kommentaar voorzien of ook in hedendaags gebruikelijke taal gegoten.

Over de derde waarheid kan niet veel geschreven worden. Ze moet door ieder zelf verwerkelijkt worden. Meerdere theoriën bestaan er over Nibbāna. Omdat die sfeer in wereldse termen niet uitgelegd kan worden, is er o.a. een mening als zou Nibbāna de vernietiging zijn van alles. Dit is geenzins het geval. Nibbāna is een geestelijke 'eenzaamheid'², een bevrijding van de geest.

"De geest is niet de slavernij voor ideeën, ideeën zijn niet de slavernij voor de geest, maar welk verlangen-en-lust er ook in ontstaat, afhankelijk van die beide - dat is de slavernij erin."³

Nibbāna is los-zijn van verleden, van heden en van toekomst. Het met weemoed, afkeer of spijt terugdenken aan het verleden is opgegeven; het met verlangen uitzien naar of bang zijn

1. zie o.a. Boeddhayana Publikaties 12 door Thera Piyadassi.
2. Alternatieve vertalingen zijn: 'het op zichzelf verblijven, teruggetrokken leven, het in zichzelf gekeerd zijn' (Uitgever).
3. Kotthika Soetta; S. IV, 163; in The Wheel nr. 188.

voor de toekomst is achtergelaten; het hechten aan het heden is voorbij. Het bewustzijn van de Arahat (heilige) vat nergens meer post. Toch is Hij zich nog bewust van het heden en weet zich het verleden heel goed te herinneren. Hij is geestelijk vrij van elke band. Die geestelijke vrijheid wordt in de teksten ook 'stil-zijn' en 'eenzaamheid' genoemd; het gemoed (het bewustzijn) is dan namelijk vrij van de 'metgezel' begeerte; het is stil als een diep meer.¹

Nibbāna is omschreven als een bovenwereldse staat die in dit leven reeds bereikt kan worden. Het is een staat die vrij is van hartstochten, maar het is niet een staat van niets-zijn. Het is een blijvende gelukzalige sfeer van bevrijding welke bevrijding het resultaat is van de volledige uitroeiing van de hartstochten.² Metafysisch is Nibbāna de uitdoving van het lijden; psychologisch is het de opheffing van egoïsme; ethisch is het de verwijdering van begeerte, haat en onwetendheid.² Nibbāna heet 'Leeg' omdat die sfeer leeg is van begeerte, haat en onwetendheid en niet omdat die sfeer een niets-zijn of annihilatie is. Nibbāna is 'zonder Teken' omdat die sfeer vrij is van de tekenen van begeerte, haat en onwetendheid. Nibbāna is noch een eeuwig-zijn (eternalisme) noch een eeuwig niet-meer-zijn (nihilisme). In Nibbāna is niets eeuwig; noch is er iets vernietigd behalve dan de hartstochten (begeerte, haat en onwetendheid), zoals Nārada Thera heeft geschreven.³

Zoals een golfbeweging in een stille baai tot rust komt, evenzo komt begeerte, haat en onwetendheid tot rust in Nibbāna. Wat een afzonderlijke golf genoemd wordt, houdt op te bestaan. Maar wat vernietigd wordt, is enkel de onwetendheid als zou er een afzonderlijke golf zijn. Door weten wordt ingezien dat van een afzonderlijke golf geen sprake was; er was alleen de beweging. Wat als individueel leven, als persoonlijkheid, ego, beschouwd wordt, houdt in Nibbāna op te bestaan. Door de opheffing van onwetendheid ontstaat weten. Wat als een afzonderlijk leven gezien is, wordt dan ingezien als niet verschillend van de rest. Aan het individuele bestaan komt dan een einde. Maar er wordt niets anders vernietigd dan de begeerte,

1. zie titel 10 van deze bloemlezing.

2. The Dhammapada - a translation, Nārada Thera (1978), p.25-26 (kommentaar bij vers 23). Lees ook Boedhayana Publikaties 7.

3. The Dhammapada, a.w.; p.87; kommentaar bij vers 92.

haat en onwetendheid die de oorzaken zijn voor een steeds weer individueel leven. En dat laatste is lijden. De opheffing ervan is de opheffing van lijden.

Wie Nibbāna verwerkelijkt, ziet in dat de woorden van de Boeddha waar zijn: "Ik leer u maar één ding, namelijk dat er lijden is; en de opheffing van dat lijden". Geen entiteiten, geen wezenheden, geen realiteiten worden vernietigd, maar alleen de onjuiste meningen over die zogenaamde entiteiten. Wie Nibbāna verwerkelijkt, zal de juistheid van de woorden van de eerwaarde Bhadantaccariya Boeddhaghosa inzien: "Lege verschijnselen rollen voort, alle veroorzaakt; dat is het enige juiste inzicht". Wie inziet dat niets als zelfstandig iets kan bestaan, wie ziet dat alles onwerkelijk is, die hecht nergens aan. Onthecht is hij vrij. En de bevrijde weet: "Dit is de laatste geboorte; er is geen wedergeboorte meer te verwachten".

Maar om die toestand te bereiken, is een lange moeizame weg te gaan. Misschien hebben velen zich al in vroegere levens op dit pad voortbegeven. Dan kunnen zij misschien al in dit leven de bevrijding bereiken. Hoe moeilijk de weg ook lijkt, laat ieder streven naar Nibbāna. Laat men niet ontmoedigd worden door tegenslagen. Oefening baart kunst; oefening voert ook naar het allerhogste, naar Nibbāna.

Hoewel over de sfeer van Nibbāna niets geschreven kan worden, is de richting waarheen gestreefd moet worden duidelijk omschreven. In de volgende bloemlezing is een poging ondernomen om diverse meningen over Nibbāna naast elkaar te stellen (zie titelnrs. 2, 3 en 4). Maar ook is getracht de weg naar Nibbāna via enkele toespraken van de Verhevene duidelijk aan te geven. Het Achtvoudige Pad wordt meestal anders aangegeven dan middels de toespraken in deze bloemlezing. Maar de bevrijding van de geest van de smetten is reeds het volgen van het Pad, is het Pad zelf (zie titelnr. 7, 8 en 9).

De bevrijde geest, het bevrijde gemoed, is wél het eindpunt, is Nibbāna (zie titel nr. 10). Door het Pad te gaan wordt het Doel bereikt. Moge het volgende een hulp zijn om het Pad duidelijk te zien (ook in het dagelijks leven). Moge deze bloemlezing een hulp zijn om het gaan over het Pad gemakkelijker te maken, om het Doel te bereiken.

Moge al wat leeft gelukkig worden, vrij van alle geestelijk en lichamelijk lijden; moge al wat leeft Nibbāna verwerkelijken.

De Parabel van het Stuk Hout

(Daroekkhandhopama Soetta, Samyoetta Nikāya 200, naar Engelse vertaling van Nyānasatta Thera; Bodhi Leaves nr. 3A, p. 10-15; beknopt weergegeven.)

Eens zag de Verhevene een stuk hout in de rivier drijven. En naar aanleiding daarvan trok hij de gelijkenis: "Als men niet toestaat naar een van beide oevers gedreven te worden, als men niet zinkt in het midden van de stroom, noch op droog land geworpen wordt, als men niet door mensen of geesten gegrepen wordt, noch door een draaikolk omlaag wordt getrokken en als men van binnen niet verrot - dan voert de stroom iemand naar Nibbāna en zal de vrijheid bereikt worden. Want juist begrip leidt naar bevrijding.

Wat betekent dit nu? De ene oever: de zes innerlijke en subjectieve grondslagen van ons geestelijk leven (dat zijn de vijf zintuigen met de geest - bewustzijn - als zesde). De andere oever doelt op de zes uitwendige of objectieve grondslagen. Het zinken in het midden van de stroom heeft betrekking op het feit dat men door de genietingen van de zintuigen wordt verzwoegen. Op droog land te worden geworpen wijst naar de hinderenis welke vooruitgang belemmert. Die hinderenis bestaat uit hoogmoed en eigendunk. Door mensen gegrepen te worden betekent: al zijn tijd te besteden in en voor de gemeenschap, bezig te zijn met alles behalve de eigen ontwikkeling. Door geesten gegrepen te worden betekent: een deugdzaam en spiritueel leven te leiden, hoofdzakelijk in de hoop als resultaat van de verdienste in een hemelse bestaanssfeer geboren te worden. Door een draaikolk omlaag te worden getrokken duidt op het hechten aan het voortzetten van de genietingen in de wereld. Inwendig verrotten doelt op verdorvenheid, immoreel gedrag, huichelarij, zich voorwendend goed en deugdzaam te zijn, maar inwendig vol verdorvenheid.

Nibbāna is het einde van de stroom, waar geen strijd meer nodig is om beide oevers niet meer te raken en andere belemmeringen te ontgaan. Nibbāna is het ongeboorene, het ongeschapene - het is de bevrijding van het lijden."

Francis Story - 'Nibbāna'

(The Wheel nr. 165-166 p. 33-49; beknopte vertaling)

Er is maar één Nibbāna. En deze is hetzelfde voor een Allerhoogste Boeddha, een Zwijgende Boeddha of een Arahat (Heilige). Nibbāna is de uitdoving van het vuur van begeerte, haat en onwetendheid. Het is het bereiken van de verwerkelijking door inzicht, dat verlangen (naar bestaan) vernietigt en zo een einde maakt aan het gekonditioneerde bestaan.

Er zijn echter twee aspecten van Nibbāna:

1. sa-oepadi-sesa-nibbāna: het Nibbāna dat ondervonden wordt in Samādhi tijdens het leven van de Heilige. Dit vestigt de sfeer van onveranderlijke mentale gelijkmoedigheid en gelukzaligheid die alleen kan opkomen als alle vormen van verlangen zijn verdwenen en als angst, vrees en gevoelens van afkeer, die door begeerte worden teweeggebracht, de geest (het gemoed) niet langer verontrusten.

2. an-oepadi-sesa-nibbāna of parinibbāna: het uiteindelijke Nibbāna dat bereikt wordt aan het einde van het leven van de Heilige, vanwaar geen verder proces van 'wording' kan ontstaan.

Nibbāna is geen eeuwig leven. Het is ook geen eeuwig 'niet meer zijn'. Nibbāna is zonder dood, want het is zonder geboorte. Het is blijvend omdat het niet gebonden is aan tijd en voorwaardelijkheid. Om enig idee van Nibbāna te krijgen, moeten we eerst begrijpen wat 'leven' betekent.

Onder leven wordt normaliter verstaan, bewustzijn. Zich bewust zijn van de eigen identiteit, van onze omgeving en de gebeurtenissen die rondom ons plaats vinden. Het verschil tussen een dood en een levend lichaam is, dat het ene zich bewust is en het andere niet bewust. Dit betekent niet dat een niet bewuste persoon of een niet bewust ding altijd dood is, maar een dood lichaam is niet bewust. Ook planten zijn niet bewust, maar hun bestaan wordt gewoonlijk niet als leven begrepen. Het bestaan van planten bestaat alleen uit organische groei en verval. Als definitie van leven geldt: een levend organisme is elke groepering van cellen die zichzelf onderhouden, groeien en vermenigvuldigen, door hun voedsel aan de omgeving te onttrekken. Dit is echter een zuiver vegetatief bestaan. Als van

leven gesproken wordt denkt men gewoonlijk in termen van bewustzijn, het zich bewust zijn van een persoonlijkheid, hetwelk ook aan een insekt toegeschreven kan worden, maar een plant mist. Instinctief verbinden we het idee van leven met het ervaren van genot en pijn.

Hemels geluk dat eeuwig, onveranderlijk zou duren, zou ten slotte een gewoonte worden en gaan vervelen. Geluk zonder tegenstelling (zonder lijden) wordt niet als geluk ervaren. Daarom ook kent bijvoorbeeld de Katholieke Kerk de termen 'hemel' en 'hel', waarbij de hemelingen het lijden in de hel kunnen aanschouwen, zoals Lazarus. Nibbāna is boven die verscheidenheid uit. Eeuwige, onveranderlijke gelukzaligheid vereist - om te kunnen bestaan - een sfeer die geheel boven alle wereldse begrippen uitgaat.

Bewustzijn houdt in: gevoelens en gewaarwording. Maar de persoonlijkheid heeft bovendien nodig de faktor: willen. We zijn niet alleen bewust van de buitenwereld, maar we voelen ons ook verplicht te handelen. En dit (re)ageren komt door het verlangen een bepaald objekt te verkrijgen. Er is niets blijvends in de menselijke persoonlijkheid, er zijn alleen tendenties, neigingen. De mens die nu eens boos is, dan weer vriendelijk. Het is soms moeilijk de overheersende karaktertrekken vast te stellen. (Daarom verwonderen wij ons ook soms over iemand: 'Dat had ik niet van hem verwacht'; maar het zijn immers slechts neigingen, gebeurtenissen, zonder zelf!)

Het leven heeft drie eigenschappen: a. veranderlijkheid; b. lijden; c. het ontbreken van een zelf. Elk soort leven moet deze drie kenmerken hebben:

- a. Als er geen verandering was, zou er geen leven zijn.
- b. Als er geen lijden was, kon er ook geen geluk zijn.
- c. Als er een blijvend 'zelf' was dat nooit veranderde, zou dat gelijk zijn aan een sfeer van niet-veranderen - en daarom aan niet-leven.

Een eeuwig leven zou dan ook niets anders zijn dan een eeuwige verandering en zou nooit enige blijvende bevrediging geven. Een sfeer zonder verandering en zonder contrast moet in alle opzichten verschillen van alles dat wij ons uit eigen ervaring kunnen voorstellen. Het onveranderlijke moet tijdloos zijn, want tijd bestaat alleen waar verandering is. Ook zijn er geen onderlinge verschillen, want de verschillen die ons bewust ma-

ken van 'ik' en 'de ander' bestaan niet zonder voorwaarden van contrast. Ruimte (zoals wij die kennen) bestaat er ook niet. Een persoonlijke onsterfelijkheid van blijvende duur komt dus niet in aanmerking.

Als Nibbāna Niets was, zou het ook Iets moeten zijn, omdat het een niet zonder het andere kan bestaan. De hele moeilijkheid ligt in het feit dat wij niet kunnen denken in termen zonder tegenstellingen. We denken dat, als Nibbāna niet een eeuwig leven is, het een eeuwige dood (het vernietigen van iets) moet zijn.

Geen begin van het leven is te ontdekken (maar wel is een einde bereikbaar). Men kan zeggen dat een levensbegin niet te ontdekken is, maar er kan ook gezegd worden dat het leven begint op ieder nieuw moment van bewustzijnservaring. Het begin daarvan is afhankelijk van het voorgaande eindigen (van een bewustzijnservaring). Het leven is een stroom van wording. Zo echter kan er een einde komen aan die hele stroom van momenten. Er kan een punt komen waarop, na het eindigen van het voorgaande, geen nieuw begin meer is. En omdat het leven voortgestuwd wordt door begeerte, komt er een einde aan (het leven) door de geestelijke impuls van begeerte te verwijderen. Zo is Nibbāna de opheffing van begeerte, kwaadwilligheid en onwetendheid.

Dit is dan het beëindigen van het levensproces. Het is niet het einde van een levend wezen. Er heeft in feite nooit een levend wezen bestaan (maar alleen levensprocessen).

Met het bereiken van Nibbāna komt er een einde aan een proces van verandering. En met het ophouden van dat proces ontstaat er niets nieuws meer (dat voorwaarde tot nieuw bestaan kan zijn). Het Nibbāna dat bereikt wordt bij de dood van een Boeddha of een Heilige, is dus een sfeer die absoluut vrij is van alle kenmerken van leven zoals we dat kennen. Die sfeer kan daarom niet beschreven worden.

Als we kiezen voor de term dat alle dingen, gebeurtenissen en ervaringen in het leven onwerkelijk zijn of slechts tijdelijk, dan wordt Nibbāna de enige Eeuwige Werkelijkheid. En als alles in dit leven als negatief gezien wordt, dan moet Nibbāna het enige Ware Positieve zijn.

Nibbāna is niet zomaar een tegengestelde van alle tegenstellingen, maar het is zelf de absolute tegenstelling van de-

ze tegenstellingen, de sfeer waarin zij niet kunnen ontstaan.

Zijn Nibbāna en Samsara (de kringloop van wedergeboorten) gelijk, één? Er zijn twee soorten Nibbāna: een tijdens dit leven en een na de dood. Het eerste is met alle componenten van individueel bestaan (van individuele persoonlijkheid). Het tweede is Nibbāna zonder enige voedingsbodem van persoonlijkheid in het heden, en zonder de mogelijkheid dat die persoonlijkheid in de toekomst ontstaat. In dat Nibbāna bestaan heden en toekomst niet (en evenmin verleden). Het is immers vrij van voorwaardelijk zijn. Heiligen kunnen hun nibbaans bewustzijn 'opwekken' wanneer zij maar wensen. Zij zijn dan vrij van lichamelijke pijn. Maar in hun gewone staat (in dit werelds bewustzijn) zijn zij niet vrij van lichamelijk lijden. Alleen hun geest blijft onaangetaast. Zelfs de Boeddha verduurde veel lichamelijk lijden. Alleen wanneer Hij Zijn bewustzijn terugtrok van de lichamelijke sfeer kon Hij lichamelijk gemak en verlichting verkrijgen. (Zie Mahāparinibbānaśoetta)

De eerste soort van Nibbāna is dus niet gelijk aan Samsara. Zolang als de Heilige in die sfeer van Nibbāna verblijft, is elke samsarische ervaring opgeheven. Als Hij besluit Zijn levenstijd uit te leven, moet Hij uit de sfeer van Nibbāna treden om weer volgens de manieren van voorwaardelijkheid te leven.

Het Nibbāna na de dood is hetzelfde als datgene wat de Arhat in staat is te bereiken in dit leven. Maar na de dood is het de absolute en definitieve onttrekking aan bestaan in lijden.

Zoals de Boeddha leerde: Nibbāna is wenselijk omdat het het einde is van geboorte en dood en van alle lijden dat daarmee gepaard gaat.

Nibbāna is ook niet gelijk aan God (=niet aan de persoonlijke God maar de onpersoonlijke God, als sfeer). Nibbāna is het einde van de wereld, het beëindigen ervan. God is het begin van de wereld en de oorzaak van steeds weer ontstaan ervan. God is dus verantwoordelijk voor al het slechte en al het goede in de wereld. (Zo wordt God voorgesteld.) God en Nibbāna zijn dus niet met elkaar te vereenzelvigen.

Toen de Boeddha gevraagd werd of de Heilige na de dood bestaat of niet-bestaat, weigerde Hij antwoord te geven. Hij zei dat de vraag verkeerd gesteld was. (Er is immers geen enkel begrip uit deze wereld van toepassing.) Liever dan de waarheid

geweld aan te doen, bewaarde Hij het stilzwijgen.

Hij zei: "Beoefen de methode om Nibbāna te bereiken, welke methode gegeven is in het Nobele Achtvoudige Pad. Dan zult u zelf de waarheid ervaren." En dat is de enige manier om te begrijpen wat Nibbāna is, namelijk door het te verwerkelijken en door de waarheid van aangezicht tot aangezicht te zien.

De Boeddha weigerde Nibbāna te omschrijven of er een definitie van te geven. Maar Hij weigerde nooit om een positieve bevestiging te geven:

"NIBBĀNA IS".

Anattā en Nibbāna

door Nyānaponika Thera (The Wheel nr. 11; vrij uit het Engels vertaald)

Er wordt door meerdere personen de mening gekoesterd dat er een 'zelf' bestaat. Zelfs door personen die zichzelf als goede Boeddhisten beschouwen, is zo'n mening verkondigd. Zij menen dat het de bedoeling van de Boeddha was Zijn Leer van anattā (niet-zelf) als middel te gebruiken om naar het 'ware zelf' te wijzen. Zo'n mening is niet juist en voert niet naar de uitdoving van het lijden.

Wie meent dat de wereld eeuwig is, ziet niet het werkelijke vergaan ervan. En wie meent dat de wereld (na vergaan) niet meer is, die ziet niet het ontstaan ervan. Het eeuwigheids-idee en vernietigings-idee zijn beide een produkt van een geloof in een blijvend 'zelf'. De Volledig Verlichte echter leerde het afhankelijk ontstaan en het afhankelijk vergaan van de wereld. Het woord 'afhankelijk' impliceert dat er geen onafhankelijk bestaan op zich kan zijn. Het sluit een onafhankelijk 'zelf' uit. En het sluit eveneens uit dat er een automatisch verval is in 'niet-bestaan'. Het Boeddhisme leert het Middenpad, dat de uitersten van zijn en niet-zijn overschrijdt.

Ook Nibbanā, het hoge Boeddhistische doel, is door menigeen verkeerd uitgelegd als zou het een van de uitersten zijn. Maar Nibbāna is boven het wereldse verheven en buiten elke begripsvorm. In de begindagen van het Boeddhisme in Europa werd Nibbāna weergegeven als de algehele uitdoving. Als tegenwerking, als reactie daarop, werd Nibbāna omschreven als Zijn, in de zin van 'zuiver zijn', 'enkel bewust-zijn'.

Nibbāna is niet een algehele uitdoving, een algehele vernietiging. Over de aard van Nibbāna kan en mag niet gespekuleerd worden. Het gaat boven elk menselijk en goddelijk begrip uit. Nibbāna moet gerealiseerd worden om te weten wat de gelukzaligheid en vrede ervan is. Nibbāna kan niet begrepen worden noch kan het ontwikkeld worden.

In de Wisoeddi-Magga wordt vaak gesproken over Nibbāna. Het eeuwigheids-idee wordt verworpen en ook het idee van een bovenzinnelijk Zelf.

"Nibbāna heeft vrede als eigenschap. De functie ervan is niet te sterven; of de functie ervan is te vertroosten. Het is openbaar als het zonder kenmerk zijn (d.w.z. zonder kenmerken van begeerte, haat en onwetendheid). Het is ook openbaar als zonder-onderscheid."

"Nibbāna is niet niet-bestaand; het is te bereiken door de juiste middelen, namelijk de weg van deugdzaamheid, concentratie en wijsheid. Als Nibbāna niet bestond, zou het Pad zonder resultaat zijn. Maar het is niet doelloos, omdat Nibbāna bereikt wordt."

"Is dan de afwezigheid van de bestaande groepen Nibbāna? - Dat is niet zo omdat de afwezigheid ervan onmogelijk is. Want als Nibbāna de afwezigheid van de bestaande groepen was, zou dat de onjuistheid inhouden dat het ontstaan van het Nibbāna-element uitgesloten werd, welk Nibbāna-element als resultaat heeft dat het voorgaande hechten opgegeven is op het ogenblik van het Pad dat de bestaande groepen als steun heeft (sopadi-sesa nibbāna)."

"Is het dan onjuist om te zeggen dat Nibbāna het afwezig-zijn van de belemmeringen is? - Ja, dat is onjuist, want dan zou het nobele achtvoudige pad doelloos zijn. Immers, die belemmeringen kunnen tijdelijk afwezig zijn ook voordat de volmaakte heiligheid bereikt wordt (namelijk in elke heilzame geestes-sfeer)."

"De vernietiging van begeerte, van haat en van vijandschap, en van onwetendheid wordt Nibbāna genoemd en ook de Heiligheid wordt aldus omschreven. De Heiligheid omvat de vier mentale groepen. Nibbāna is dus niet een totale vernietiging. Verder zou de vernietiging alleen van begeerte, haat en onwetendheid inhouden dat Nibbāna een tijdelijk verschijnsel is (beperkt tot het ogenblik van vernietiging van die drie elementen) en dat het veroorzaakt is; immers de vernietiging van begeerte, van haat en van onwetendheid is een oorzakelijk verschijnsel."

"Nibbāna is zo subtiel dat de Boeddha er toe neigde niet te handelen (d.w.z. tot het niet uitleggen van de leer). Verder is het oog van de Nobele nodig om het Nibbāna-element te zien. Nibbāna wordt niet door allen gedeeld; want het kan alleen bereikt worden door iemand die in het bezit van het Pad is. En het is ongeschapen omdat het geen eerste begin heeft."

"Het Boeddhistisch doel is één en niet meervoudig. Het wordt

genoemd 'zonder vroeger hechten' omdat het openbaar wordt samen met de groepen die er nog zijn (tijdens dit leven). Ook is het 'zonder hechten' omdat er, na het laatste bewustzijn van de Heilige die toekomstig bestaan van de groepen heeft opgegeven, geen verder bestaan meer is van de groepen van bestaan."

"Verder is Nibbāna verwerkelijkt door de Heiligen en ook is door de Verhevene gezegd dat Nibbāna niet een niet-bestaan is, want Hij zei: 'Monniken, er is het ongeborene, niet ontstane, ongeschapene, het ongevormde'." (It.37; Ud.80)

"Als er niet het ongeborene, niet-ontstane, ongeschapene was, zou een bevrijding van wat geboren, van wording, van wat ontstaan is, niet waargenomen kunnen worden. Maar omdat er het niet-ontstane, ongeborene, ongeschapene is, daarom kan een bevrijding van wat is geboren waargenomen worden." (Ud.80)

En als kommentaar daarop werd gezegd: "Als het ongevormde, ongeborene element niet bestond, zou een bevrijding van het gevormde, dat wil zeggen van de vijf groepen, in deze wereld niet waargenomen kunnen worden, zou een bevrijding niet mogelijk zijn. Maar als Nibbāna door de acht factoren van wijsheid (van het Pad) als objekt genomen wordt, dan zal er een volledige vernietiging van de belemmeringen zijn (met als gevolg de bevrijding)."

"Nibbāna is Dhamma's zonder voorwaarde, ongevormde Dhamma's."

"Er is die sfeer waar geen aarde, geen water, enz. is." (Ud.80)

"Die sfeer is erg moeilijk te zien, dat wil zeggen het tot stilstand komen van alle formaties, het opgeven van alle substantie van wording." (D.II.36; M.I.167)

"Monniken, ik zal u het ongevormde leren en de weg die naar het ongevormde leidt." (S.IV.362)

Maar Nibbāna is ook aangeduid als dhamma. En "alle formaties zijn niet-blijvend, alle dhamma's (staten, sferen) zijn niet-zelf." (Dhp. 277-279; A. I, 286)

"Nibbāna is diep, moeilijk te zien, moeilijk te begrijpen, vredig, verheven, niet door redeneren te begrijpen, subtiel, kenbaar voor de wijze," enz.

"Het is het ongevormde, vrij van smet, het ware, de andere oever." "Het is kammisch neutraal, zonder voorwaarde, niet binnen de drie sferen van bestaan besloten."

Nibbāna is te bereiken, maar Nibbāna is niet te beschrijven. En de leer van anattā is niet alleen beperkt tot de wereld

van de voorwaardelijke verschijnselen, maar is ook toepasbaar op Nibbāna. Ook Nibbāna is zonder zelf.

Er bestond (en bestaat) het gevaar dat Nibbāna geïdentificeerd wordt of in verband gebracht wordt met een van de vele godsideeën en hoofdzakelijk met diverse meningen over een blijvend zelf. Volgens de diepgaande analyse in de Brahmajala Soetta (Digha Nik. 1) ontspringen al deze ideeën over een zelf uit één van de twee bronnen: a) een beperkte en verkeerd uitgelegde meditatieve ervaring; b) alleen maar redeneren (spekulatieve filosofie en theologie). Achter al deze metafysische en theologische meningen steekt de drijfveer om op de een of andere manier het geloof in een blijvend zelf te behouden, een geloof met alle verlangens naar permanente veiligheid en eeuwig geluk. Dat meerderen die zichzelf als ware, devote en trouwe Boeddhisten beschouwen, onder invloed van lang gekoesterde visies zo'n idee over Nibbāna hebben, is begrijpelijk.

Het positief-metafysisch uiterste in de interpretatie van Nibbāna bestaat in de identifikatie met een verfijnd of gezuiverd zelf (attā), hetwelk als Nibbāna beschouwd wordt. Hierin kunnen twee hoofddelingen gemaakt worden:

I. Het aannemen van een universeel en één (niet twee- en niet meervoudig) principe waarmee een gezuiverd zelf óf opgaat óf van oorsprong af reeds één is. (Het gezuiverd zelf is dan het zelf, gezuiverd van de groepen.)

II. Het aannemen dat het bovenzinnelijke 'zelf' van de Heilige, bevrijd van groepen, Nibbāna betreedt. Nibbāna wordt dan beschouwd als het 'eeuwige huis' en als 'de enige sfeer die bij het zelf past'.

Nibbāna zelf is dan niet-zelf (anattā), terwijl de Heilige (Arahat) verondersteld wordt in Nibbāna een soort individualiteit te behouden. (Deze visie is verdedigd door Dr. G. Grimm en diens aanhangers.)

Beide visies hebben het aannemen van een zelf gemeen, een zelf dat verondersteld wordt te bestaan naast of boven de vijf groepen van bestaan. Maar dat de Boeddha iets dergelijks zou hebben onderwezen, wordt weerlegd door het volgende: "Welke asceet of brahmaan veelvuldige dingen of ideeën opvat als zelf, hij vat de vijf groepen of één ervan of meerdere ervan op als het zelf." (Sam.Nik. 22, 47)

De formulering van de anattā-leer: "Dit is niet van mij, dit

ben ik niet, dit is niet mijn zelf", moet niet verkeerd worden uitgelegd. Het betekent niet dat de Boeddha bedoelde dat er een zelf bestaat buiten of boven de vijf groepen. De Verhevene bedoelde alleen te zeggen dat alle meningen over een zelf enkel en alleen betrekking hebben op de vijf groepen of één ervan of op enkele ervan. Een idee van een zelf of van een blijvende persoonlijkheid kan alleen gevormd worden van het materiaal van de vijf groepen en van een verkeerde opvatting daarvan. Waarop anders zou zo'n idee gebaseerd kunnen zijn? (De mening dat er naast de groepen nog iets bestaat, is immers ook gebaseerd op die vijf groepen!)

"Als er lichamelijkeid, gevoelens, waarneming, formaties en bewustzijn is, dan ontstaat op grond daarvan en afhankelijk daarvan het geloof in een individualiteit en meningen over een zelf." (Sam. Nik. 22; 154-155)

"Een oningewijde wereldling beschouwt lichamelijkeid, gevoelens, waarneming, formaties en bewustzijn als zelf, of beschouwt lichamelijkeid als zijnde binnen het zelf, of beschouwt het zelf binnen lichamelijkeid (en evenzo met de andere groepen). Op die manier komt men tot de mening 'ik ben'." (Sam. Nik. 22, 47)

De woorden ik, persoonlijkheid, zelf hebben alleen zin als ze in verband gebracht worden met iets dat niet-ik, niet-persoonlijkheid, niet-zelf is. Een onderscheid kan echter alleen stammen van de ervaringen, d.w.z. van de vijf groepen.

In de "Prediking over de Slang" (Maj. Nik. 22) wordt gezegd: "Als er een zelf is, zal er ook iets zijn dat tot dat zelf behoort. Maar omdat een zelf en wat tot een zelf behoort in waarheid en in werkelijkheid niet gevonden kan worden, daarom is het volmaakt dwaas om de mening erop na te houden: 'Dit is de wereld; dit is het zelf. Blijvend, eeuwig en onveranderlijk zal ik na de dood zijn, in een eeuwige identiteit zal ik voortbestaan'. Zo'n mening, zo'n leer is volmaakt dwaas."

Spreken over een zelf zonder attributen - en zó niet nader te karakteriseren - zou zinloos zijn. Er bestaan meningen als zou de Boeddha wel een 'afzonderlijk zelf' ontkennen, maar niet het bestaan van een 'bovenzinnelijk zelf', een groot, 'universeel zelf'. Maar hierover is in het voorgaande reeds gesproken. Meerdere konsepties over een zelf worden gekombineerd met de leer over Nibbana. Zo houden de theoriën genoemd onder II

vast aan een afzonderlijk bestaan van een bevrijd, bovenzinnelijk zelf binnen het Nibbāna-element. Alle theorieën over een zelf worden door de Boeddha verworpen. Ik en mijn, bezitter en bezit, zijn onafscheidelijke termen en ook staan zij in wederkerige betrekking. Maar die termen van ik en mijn bezitten in de uiterste zin geen realiteit.

Geen enkele eternalistische konseptie van zelf en Nibbāna is te verzoenen met de leer van de Boeddha. In de Samyoetta Nikāya (22, 86 en 44,2) is te lezen:

"Denkt u, Anoeadha, dat de Volmaakte (Tathāgata) apart is van lichamelijkheid, gevoelens, waarneming, formaties en bewustzijn?" - "Neen, Heer." - "Denkt u dat de Volmaakte iemand is zonder lichamelijkheid, zonder gevoelens, zonder waarneming, zonder formaties en zonder bewustzijn?" - "Neen, Heer." - "Omdat de Volmaakte, Anoeadha, in waarheid en in werkelijkheid niet gevonden kan worden door u, zelfs gedurende Zijn leven, is het dan betamelijk te zeggen dat de Volmaakte a) na de dood bestaat; b) niet bestaat; c) op een bepaalde manier wel en op een bepaalde manier niet bestaat; d) noch bestaat noch niet bestaat?" - "Neen, Heer, dat is niet betamelijk."

Deze voorgaande tekst is niet alleen van toepassing op de Boeddha en op Heiligen, maar ook op alle andere termen die een individualiteit aanduiden.

Dr. G. Grimm spreekt over de vijf groepen als "Beilegungen", attributen van het zelf. Hij houdt vast aan een zelf, aan een geloof aan een individueel bestaan.

Uit de Moela Pariyaya Soetta (Maj. Nik. 1) kunnen de volgende categorieën toegepast worden voor beide typen van meningen: I. "Hij denkt dat hij zelf verschilt van of uitgaat boven de vier materiële elementen, de hemelse werelden, de onlichamelijke sferen; hij denkt dat hij verschilt van iets dat gezien, gehoord, gevoeld en waargenomen is; hij denkt dat hij verschilt van het hele universum."

II. "Hij denkt dat hij zelf in Nibbāna is of dat hij verschilt van Nibbāna, dat wil zeggen, hij gelooft dat het bevrijde zelf, hetwelk verondersteld wordt het Nibbāna-element te betreden, verschillend is van Nibbāna."

De verwerping van enig geloof in een zelf en van de uitersten van zijn en niet-zijn kan niet beter aangegeven worden dan door de woorden van de Boeddha te citeren:

"Voor hem, Kaccāna, die in overeenstemming met de werkelijkheid en met ware wijsheid het ontstaan van en in de wereld ziet, is er niets dat in de wereld 'niet-zijn' (natthita) heet. Voor hem, Kaccāna, die in overeenstemming met de werkelijkheid en met ware wijsheid het verdwijnen van en in de wereld ziet, is er niets dat in de wereld 'zijn' (atthita) genoemd wordt. In het algemeen, Kaccāna, is deze wereld geboeid door neigingen, het zich hechten en vooroordelen. Maar de mens met juist begrip (sammā-diṭṭhi) beschouwt deze neigingen, het hechten, vaste mentale houdingen, vooroordelen en diepgewortelde neigingen en hij benadert ze niet, hij hecht niet, hij heeft niet de geesteshouding 'ik heb een zelf'. Hij heeft geen twijfel en geen onzekerheid erover dat het inderdaad lijden is dat ontstaat en lijden dat vergaat. Hierin berust zijn kennis niet op anderen. In zoverre, Kaccāna, is men een man van juist inzicht."

(Sam. Nik. 12,15)

Nibbāna wordt zowel positief als negatief aangeduid. Om de Boeddhistische leer van Nibbāna juist te begrijpen moet én aan het positieve én aan het negatieve ervan de volle aandacht worden besteed. Als alleen één groep ervan wordt geciteerd als bewijs voor iemands eenzijdige mening, komt men niet verder.

De bedoelingen van de positieve uitspraken zijn:

- a) om het nihilistisch uiterste uit te sluiten;
- b) om de angsten te verminderen van diegenen die nog zonder voldoende begrip zijn van de waarheden van lijden en anattā en die daarom terugdeinzen voor de uiteindelijke bevrijding van het lijden;
- c) om te tonen dat Nibbāna een doel is dat bereikt kan worden en dat het waarlijk begerenswaard is.

De zegswijze "Er is een sfeer ..." laat er geen twijfel over bestaan dat Nibbāna niet als zuivere uitdoving moet worden opgevat of als een absoluut nulpunt. Maar ook zijn nadrukkelijk de uitersten van zijn en niet-zijn verworpen.

Maar zelfs de positieve uitspraken over Nibbāna bevatten meestal ook negatieve termen:

"Er is die sfeer waar noch aarde ... noch deze wereld, noch de volgende, noch komen noch gaan ..." "Er is het ongeborene, het niet-ontstane ..." "Ik zal u het ongevormde leren ... en de weg ernaar toe. Wat nu is het ongevormde ... het diepe? Het is de vernietiging van haat, de vernietiging van onwetendheid."

Negatieve uitspraken zijn bedoeld om de bovenwereldse en onuitsprekelijke natuur van Nibbāna te benadrukken. Onze taal is niet geschikt daarvoor, omdat ze betrekking heeft op onze wereld van ervaringen. De positieve uitspraken zijn niet meer dan metaforen of toespelingen, die gebruik maken van emotionele waarden die voor ons begrijpelijk zijn. Het zijn niet zuivere beschrijvingen van ervaringen van diegenen die het Pad naar het Padloze zijn gegaan. De negatieve methode van benaderen bestaat eruit datgene uit te sluiten wat niet van toepassing is.

Negatieve manieren van uitdrukken hebben nog een ander voordeel. Verklaringen zoals die waarin Nibbāna omschreven is als "de vernietiging van begeerte, haat en onwetendheid," duiden ook de richting aan welke genomen en het werk dat gedaan moet worden om werkelijk Nibbāna te bereiken. En dit laatste is het belangrijkste. Het verheven doel kan hier en nu ervaren worden en niet pas in een onbekend "Aan Gene Zijde". Want er is gezegd: "Als begeerte, haat en onwetendheid volledig zijn vernietigd, in zoverre is Nibbāna zichtbaar hier en nu, zonder uitstel, uitnodigend tot onderzoek en onmiddellijk te ervaren door de wijze." (Ang. Nik. III, 55)

Dat zichtbare Nibbāna is door diegenen die het bereikt hebben aangeprezen als een zuiver en onvervreembaar geluk, als de hoogste vertroosting, als de onuitsprekelijke verlichting bevrijd te zijn van last en gebondenheid.

Een zwak voorproefje ervan kan ervaren worden in iedere daad van vreugdevolle verzaking en in ogenblikken van zuivere afzondering. Als men zichzelf, al is het maar tijdelijk en gedeeltelijk, vrij weet van de slavernij van hartstochten en van de blindheid van zelfbedrog; als men meester is over zichzelf en denkt in het licht van kennis, al is het maar voor een tijdje en in beperkte mate - dat zijn waarlijk geen 'zuiver negatieve feiten'. Maar het zijn de meest positieve en edele ervaringen van diegenen die meer weten dan het voorbijgaande en bedrieglijke geluk der zinnen.

"Er zijn twee soorten geluk, monniken: het geluk van de vernietingen der zinnen en het geluk van verzaking." (Ang. Nik. Doeka-nipāta).

Zo drukken de schijnbaar negatieve woorden van de vernietiging van begeerte, haat en onwetendheid een positieve boodschap uit: van een weg die begaan kan worden, van een doel dat

bereikt kan worden, van een geluk dat hier ervaren kan worden.

Dat aspect van verheven geluk hetwelk hier bereikt kan worden, moge echter niet het feit verhullen dat het bereiken van Nibbāna het einde van wedergeboorte is. Dit ophouden van wording is echter geenszins de vernietiging van iets wezenlijks. Wat er dan in feite gebeurt, is het einde van nieuw ontstaan door het tot stilstand brengen van de basis-oorzaken van ontstaan: onwetendheid en vurig verlangen.

Degene die de waarheid van het lijden diep en doorgrondend ziet, wordt "niet langer verder gedragen door het onwerkelijke en deinst niet meer terug voor het ware". Hij weet dat het inderdaad lijden is dat ontstaat en lijden dat vergaat. Met een onwankelbare geest streeft hij naar de doodloze sfeer, de uiteindelijke bevrijding van het lijden - Nibbāna.

"Als een zegen kennen de Heiligen het, het ophouden van de persoonlijkheid; de wereld is er afkerig van, maar niet degenen die helder zien; wat anderen als hoogste zegen beschouwen, beschouwen de Heiligen als pijn; wat anderen als pijnlijk beschouwen, is voor de Heiligen alleen maar een zegen."

(Soetta-Nipāta, 761 - 762)

Ven. Dr. PARAWAHERA VAJIRANĀNA
"The Buddhist Doctrine of Nibbana"; The Wheel nr. 165-166, -
p. 1-32. (vrij en beknopt vertaald uit het Engels).

De Boeddha leerde dat er lijden is en dat dit lijden opgeheven kan worden. De oorzaak van het lijden is begeerte naar individueel bestaan. Hef die oorzaak op en geluk blijft over. Begeerte naar individueel bestaan is onder te verdelen in:

- (I) begeerte naar zingenot,
- (II) begeerte naar voortbestaan,
- (III) begeerte naar persoonlijke onsterfelijkheid.

Toen de Boeddha de Verlichting bereikte, was Zijn gemoed (geest) vrij. De zegeningen van de bevrijding ervarende, sprak Hij dit vers:

"Hoe zoet is de eenzaamheid van degene die vredig is,
Van Hem die de waarheid heeft gezien en waargenomen,
gelukkig te zijn zonder kwaadwilligheid en vriendelijk voor
allen, gelukkig is de mens die vrij van passie is,
gelukkig is Hij die geen verlangen(s) heeft,
De gedachte van 'ik ben' te hebben verwijderd -
dat is de grootste zegening!"

Eerst aarzelde de Verhevene om Zijn leer mee te delen aan anderen. Maar toen Hij merkte dat er sommigen waren die op zoek waren naar de waarheid en wier geest gemakkelijk gereinigd kon worden van wereldse begeerten en van religieuze illusies, begon Hij Zijn leer te verkondigen. Hij begon met de volgende woorden: "Monniken, iemand die het wereldse leven heeft verlaten (om de waarheid en het geluk te zoeken) moet niet deze twee uitersten volgen: a) behagen scheppen in zingenot b) zelfkwellling in de ascetische praktijk. Door deze twee uitersten te vermijden, door de Middenweg, heeft de Volmaakte de verlichting bereikt. Deze Middenweg leidt naar inzicht en kennis, naar kalmte, naar hoger inzicht en naar verlichting, naar Nibbāna."

Zijn vijf eerste leerlingen werden volmaakte heiligen. Daarna bleef de Meester, de leraar van Nibbāna, de leer verkondigen gedurende vijfenveertig jaar. En nog menig ander mens, hetzij man of vrouw, bereikte het geluk van Nibbāna tijdens dit leven. Hiervan getuigen de vele verzen in de Thera-Therigatha, zoals:

"Nibbāna heb ik bereikt en de waarheid heb ik aanschouwd in de spiegel van de leer. Geheeld ben ik van mijn wonde; de last is neergelegd; mijn taak is gedaan; mijn hart is volledig bevrijd." (Thera-gatha)

Nibbāna houdt de vredige staat in van de bevrijde geest (bevrijd gemoed) van iemand die de verlichting heeft bereikt. De Eerwaarde Anoroedha legde het als volgt uit:

"Nibbāna wordt gerekend als boven deze werelden (van vorm en vormloos) uitgaande; het is te verwezenlijken door de kennis van de Vier Paden. Het is het objekt van die Vier Paden en het resultaat ervan. Het wordt Ni-wāna, Nibbāna, genoemd omdat het een vertrekken is van die begeerte welke wāna, lust, heet."

Nibbāna is niet door een menselijke geest te begrijpen. Het moet ervaren worden. Nibbāna is niet het opgaan in een hoogste Geest. De Eerwaarde Sāripoetta gaf de volgende omschrijving:

"Nibbāna, Nibbāna, zo zegt men. Wat is nu dat Nibbāna? Het uitgeblust zijn van verlangens, het uitgeblust zijn van haat, het uitgeblust zijn van onwetendheid - dat wordt Nibbāna genoemd." (Sam. Nik. IV, 251)

Nibbāna bestaat uit het resultaat van het Pad, het daadwerkelijk bereiken van het uitdoven van het vuur van het hart waar het door brandde. Het vuur van begeerte, van haat en van onwetendheid is uitgedoofd. "De wereld staat in vlammen" zegt de Boeddha (Sam. Nik. I, 31). En volgens het kommentaar daarop is de wereld brandende van lust, van haat en van onwetendheid en ook door geboorte, verval, dood, pijn, leed, verdriet, gewee-klaag (Ang. Nik. I, 15). En daarom ook de woorden:

"Het vuur dat geen voedsel krijgt is uitgedoofd." (Maj. Nik. I, 187); "Mijn vuur is uit" (Soetta Nipāta, 19);

"Koel ben ik geworden, rustig ben ik" (Thera-gatha, 79)

Het attribuut van Nibbāna is vrede, rust of koelheid. Dit is het element van Nibbāna in dit leven, dat betrekking heeft op de Heilige. Het heet supādisesa-nibbāna-dhatoe. Nibbāna als het ongevormde element, asankhata-dhatoe, is enkelvoudig en heeft geen grenzen. Ook dat element is zonder zelf.

Alle dingen ontstaan en vergaan, zonder zelf. Daarin kan het ware geluk niet liggen. Daarvan afkerig en aan ontsnapping denkende, komt men tot de wegwijzer naar Nibbāna. Daar bereikt men de kennis van aanpassing (anoeloma-ñāna). Daardoor wordt men verheven uit de wereld naar een bovenzinnelijke staat, dat is,

naar het Pad, naar Nibbāna. Die kennis welke leidt naar bevrijding wordt ook genoemd: atammayata = 'niet daarvan gemaakt' (= van begeerte).

In de Salāyatana Soetta (Maj. Nik. III, 220) zei de Boeddha: "Monniken, afhankelijk van atammayata, lettend op atammayata, moeten jullie die onverschilligheid verwerpen en eraan voorbijgaan, die onverschilligheid welke een sfeer heeft, welke rust op een sfeer."

Dit betekent dat zelfs als de djhāna van het Vormloze Gebied bereikt is, die kennis niet vrij is van begeerte, namelijk niet vrij van de begeerte naar bestaan in het Vormloze Gebied, in welke sfeer de geest in passieve vorm bestaat.

De aspirant zuivert zijn inzicht door de negen stadia van inzicht, komt aan de drempel van het Pad en betreedt het bovenwereldse Pad. Daar bereikt hij achtereenvolgens de vier fasen van Stroom-winning, Eenmaal-wederkerend, Niet-meer-wederkerend en Heiligheid.

Wat er na de dood van de Heilige gebeurt, is niet te beschrijven. Bij de dood van de Heilige houden alle lichamelijke en geestelijke groepen op te bestaan, samen met alle attributen betreffende bestaan in verschijnselen. De dood van de Heilige heet het uitblussen van de groepen in het ongebornene, het ongevormde, zuivere element. Het is de bevrijding van het geborene, het gevormde. De Boeddha zei hierover:

"Monniken, er is het ongebornene, het ongeschapene, het niet-ontstane en ongevormde (element). Als er niet zo'n sfeer zou zijn, was een ontkomen aan wat geboren, geschapen, veroorzaakt en gevormd is niet mogelijk. Maar omdat die sfeer er is, is er ook een ontkomen aan het geborene, het gevormde, het geschapene, het veroorzaakte." (Oedana, 80)

Om die ongebornen sfeer te ontdekken en te verkondigen heeft de Bodhisatta gestreefd naar de verlichting. Het doel van de Boeddhist is te streven naar en het bereiken van Nibbāna. Er is geen ander doel!

Er is noch een bestaand, noch een niet-bestaand object, Nibbāna geheten, hetwelk betreden moet worden voor de vernietiging van het lijden. Als er een waarneembaar object was dat Nibbāna heet, zou het onderworpen zijn aan vernietiging. (En als het een niet-bestaand object was, zou het niet bereikt kunnen worden.) Nibbāna ligt buiten de begrippen van bestaan

en niet-bestaan. Die sfeer kan alleen verwerkelijk worden.

"Waar bestaat Nibbāna?" werd door koning Milinda aan de eerwaarde Nagasena gevraagd. Het antwoord was: "Noch in het oosten, westen, zuiden, noorden, noch opwaarts, neerwaarts, noch rondom is Nibbāna gesitueerd. Toch is er Nibbāna, want diegene die zuiver is in deugd en die juist inzicht bezit, bereikt het waar hij/zij zich ook maar moge bevinden." (Mil. pp.323-326.) Nibbāna is niet een hemel of paradijs, noch is het een plaats in de ruimte. Het moet verwerkelijk worden als datgene dat de wereld te boven gaat. Toen de dewa Rohitassa vroeg waar het einde van de wereld was, zei de Verhevene: "In dit lichaam met bewustzijn is het bestaan van de wereld, de oorsprong van de wereld, het verdwijnen van de wereld en het pad dat leidt tot het verdwijnen ervan." (Sam. Nik. II, 3, 6)

Nāgārdjoena, stichter van de Madhyamika-school, verklaarde Nibbāna als 'leeg'. Hij ontkende het bestaan van het zelf en de wereld en hij proklameerde de essentiële eenheid van Saṃsāra (lijden) en Nibbāna (bevrijding van het lijden). In de Wisoeddi Magga zegt Boeddhaghosa Thera: "De derde waarheid, de bevrijding van het lijden (= Nibbāna) is leeg van attā (zelf), maar is vol van de essentie van duurzaamheid, godheid. De essentiële eigenschap is vrede."

In de Therawāda Canon zijn er aanwijzingen dat Nibbāna het bewustzijn is dat bevrijd is van alle wereldse objecten en gedachten. "Nibbāna is het bewustzijn dat geen teken heeft dat waarneembaar is door de zintuigen; het (bewustzijn) is onmetelijk, het meest zuiver; het is een staat waarin alle connecties met de elementen ophouden, geen spoor achterlatend." (D.I, 233)

Er bestaan meerdere meningen en theorieën over Nibbāna. Een ijverig student moge dat alles bestuderen. Maar als Nibbāna bereikt is en als de waarheid zelf verwerkelijk is, dan zijn alle spitsvondigheden van menselijk denken voor altijd voorbij.

"Als in diepe, stille uren van gedachten
de Heilige de waarheid achterhaalt,
dan is Hij vrij van vreugde en leed,
en van vorm en vormloze staten eveneens.
Waar aarde, water, hitte, lucht geen post vatten,
daar branden geen lichtende sterren, noch schijnt er de zon,
en de maan schijnt er niet met haar schitterende stralen,
maar het tehuis van de duisternis is daar niet." (Oedana)

Voor de Boeddhist betekent Nibbāna de uiteindelijke bevrijding van het lijden en het bereiken van eeuwige vrede die niet gestoord wordt door de illusie van waarneembaar bestaan (= bestaan in de verschijnselen). Nibbāna is niet iets waarover gediskussiëerd moet worden, maar wel iets dat verwerkelijk moet worden en wel door iedereen voor zich. Nibbāna is noch eeuwig leven noch eeuwige dood.

(Het verwerkelijken van Nibbāna is de heilige taak voor ieder. Die taak moet niet verwaarloosd worden. En hoe die sfeer van vrede te bereiken is, is uitgelegd door de Verhevene in de Vierde Waarheid.)

Dat Nibbāna bewustzijn is, dat bevrijd is van alle wereldse objecten, blijkt o.a. uit de toespraak in de Sam. Nik. XXII, 53. Het blijkt ook uit Maj. Nik. 7, de parabel van de doek. Daar wordt duidelijk gezegd dat bewustzijn vrij gemaakt moet worden. Ook wordt duidelijk aangegeven van welke smetten de geest (bewustzijn, het gemoed) gereinigd moet worden.

Wat onder 'niet-gevestigd' bewustzijn verstaan moet worden, is nog niet helemaal duidelijk. (Dat kan ook niet anders, omdat alleen een Heilige (Arahat) die toestand helemaal heeft gerealiseerd.)

Sam.Nik. XXII, 53; vertaald in het Engels door Bhikkhoe Nānanda. The Wheel 183/185, p.25-27.

Eens verbleef de Verhevene te Sawatthi en hij sprak aldus: "Degene die nadert, is niet bevrijd; degene die niet nadert, is bevrijd.

Als een vorm genaderd wordt,¹ monniken, en als daarmee doorgegaan wordt, zou bewustzijn blijven bestaan. Met vorm als steun, met vorm als basis, besprenkeld met begeerte, verkrijgt het groei, toename, overvloed.²

Als gevoelens genaderd worden, monniken, en als daarmee doorgegaan wordt, zou bewustzijn blijven bestaan. Met gevoelens als steun, met gevoelens als basis, besprenkeld met begeerte, verkrijgt het groei, toename, overvloed.

Als waarneming genaderd wordt, monniken, en als daarmee doorgegaan wordt, zou bewustzijn blijven bestaan. Met waarneming als steun, met waarneming als basis, besprenkeld met begeerte, verkrijgt het groei, toename, overvloed.

Als geestelijke formaties genaderd worden, monniken, en als daarmee doorgegaan wordt, zou bewustzijn blijven bestaan. Met geestelijke formaties als steun, met geestelijke formaties als basis, besprenkeld met begeerte, verkrijgt het groei, toename, overvloed.

Als iemand zou beweren: "Los van vorm, los van gevoelens, los van geestelijke formaties zal ik het komen of het gaan tonen of het afnemen of de wedergeboorte of de groei of de toename of de overvloed van bewustzijn" - dat te tonen zou onmogelijk zijn.³

Als verlangen naar het gebruik van vorm ...

naar het gebruik van gevoelens ..

1. Als bewustzijn het object heeft benaderd, begeert het dat object, verkrijgt het, bezit het en tenslotte wordt het bewustzijn door dat object bezeten (de rollen worden dan omgedraaid), en dit laatste is dan het zaad voor een herhaling van het hele proces ... tot in het oneindige. (Denk hierbij b.v. aan eenmalig gebruik - gewoontevorming - verslaving.)

2. Elk van de vijf aggregaten fungeert als steun of basis voor bewustzijn. Zij worden soms 'verblijfplaatsen voor bewustzijn' genoemd.

3. Bewustzijn is geen eenheid die op zichzelf verhuist. Maar bewustzijn is iets dat ontstaat, afhankelijk van voorwaarden.

naar het gebruik van waarneming ..

naar het gebruik van geestelijke formaties ..

naar het gebruik van bewustzijn ..

.. is opgegeven door een monnik, is door dat opgeven de steun afgesneden en is er geen vestiging van bewustzijn.⁴

Dat niet-gevestigd bewustzijn is, daar het niet groeit en niet samenstelt,⁵ bevrijd; door de vrijheid is het vast (en bedaard); door de vastheid (en bedaardheid) is het tevreden; door de tevredenheid is hij niet in beroering. Ongestoord van zichzelf is hij volmaakt tot rust gekomen, en hij weet: "Uitgeput is geboorte, het heilige leven is geleefd, de taak is volbracht, er is niets boven dit voor (een aanduiding van) de voorwaarden van bestaan".⁶

4. Het verlangen hier is slechts een andere schaduwzijde van genotzucht. "... Door de vernietiging van genot komt de vernietiging van verlangen. Door de vernietiging van verlangen komt de vernietiging van genot. En door de vernietiging van genot en verlangen wordt de geest 'bevrijd, wel-bevrijd' genoemd." (Sam. Nik. III, 51)

Van het verlangen naar bewustzijn zelf is gezegd dat het een steun is voor de vestiging van bewustzijn. Bewustzijn is zó parasiet-achtig dat het, bij afwezigheid van een meer tastbare steun, gevestigd wordt juist op het ontbreken van gehechtheid.

"Monniken, zelfs als men niet wil, noch mentaal samenstelt, maar als men nog een verborgen neiging heeft - dan wordt dat een objekt voor het voortbestaan van bewustzijn ..." (Sam. Nik, II, 67)

5. Bewustzijn dat niet is samengesteld, is bevrijd. Hetzelfde idee is aange-toond door de zegswijze: "Mijn geest heeft het niet-aan-voorwaarden gebonde-ne bereikt," (Dhp. 154) en "De geest die gegaan is naar de sfeer van niet samengesteld-zijn". Hiermee is bedoeld het tot rust komen van de formaties.

6. Bedoeld is dat de zestienvoudige taak (nl. begrijpen, opgeven, verwerke-lijken en ontwikkelen van de Vier Waarheden door middel van de Vier Paden) is voltooid.

DHAMMAPADA, door Nārada Thera, vers 25; met bijbehorend verhaal.
Dhammapada, vers

Ten tijde van de Boeddha was er een jonge monnik die helemaal niet geleerd was zoals zijn medemonniken. Hij kon zelfs na maanden de vier versregels niet opzeggen die hem door de Verhevene als oefenthema waren opgegeven. Een medemonnik raadde hem aan de Orde te verlaten, maar de jonge monnik wilde blijven streven naar het Doodloze. De Boeddha gaf hem daarom een stuk witte stof en het advies dat doekje in de hand te houden. Door het zweet werd het stukje stof bevuild. Door deze ervaring en het nadenken erover bereikte die monnik de Hoogste graad van Heiligheid (Arahatschap).

Dit voorbeeld laat zien dat het Boeddhisme niet alleen voor de geleerden en intellectuelen is, maar ook voor de minderbegeefde mens. Het toont ook aan dat heiligheid door iedereen bereikt kan worden. En het toont tevens aan dat door het hechten, door de begeerte, het innerlijk (het bewustzijn) bevuild wordt. Dat die smetten verwijderd kunnen worden, dat we weer vrij kunnen worden door het hechten op te geven, toont eveneens de parabel van de doek.

De Parabel van de Doek

Maj. Nik. 7 - The Wheel 61/62, p. 1-29, Nyānaponika Thera

Introductie

Deze toespraak handelt eerst over de zestien smetten van de menselijke geest. En vervolgens handelt zij over de vooruitgang van de volgeling naar het hoogste doel, de heiligheid. Dit doel kan bereikt worden enkel en alleen indien de hindernissen geleidelijk worden verminderd en uiteindelijk vernietigd. Er zijn ook smetten van inzicht die verwijderd moeten worden. Maar de zestien smetten die hier behandeld worden, zijn alle van ethische aard, en betreffen het sociale gedrag van de mens.

Al deze zestien smetten ontstaan uit begeerte en egoïsme, uit afkeer, zelfbevestiging en eigenwaan, of uit combinaties van meerdere hiervan. Het is van vitaal belang om geen slachtoffer te worden van de als laatste genoemde smet: nalatigheid. Want als we nalatig zijn in oplettendheid en in zelfbeheersing is het moeilijk de smetten te vernietigen.

"Omwille van eigen heil is het goed te streven met oplettendheid;
omwille van andermans heil is het goed te streven met oplettendheid;
omwille van eigen en andermans heil is het goed te streven met oplettendheid. (Nidana Sam. no.22).

De structuur van de toespraak toont dat de Verhevene het verwijderen van deze smetten beschouwde als een wezenlijk deel van de geestelijke oefening die naar de Bevrijding leidt. Het sociale gedrag van de mens beïnvloedt in sterke mate de kansen van zijn geestelijke vooruitgang.

De aard van die invloed wordt geïllustreerd door de gelijkernis van de doek. Als het weefsel van onze geest wordt bezoedeld door smetten in ons sociaal gedrag, kan de 'nieuwe kleur' van hogere mentaliteit en hogere wijsheid niet doordringen. De smetten die de enkele gedachte-vezels bevleken, komen door de oppervlakkige kleur heen. En ook wordt door de onzuiverheid de poreusheid van de stof ofwel de ontvankelijkheid van onze geest verminderd. En aldus wordt volledige absorptie, het geheel in zich opnemen van enig resultaat, hetwelk verkregen is in meditatie of door inzicht, verhinderd.

Als eerste moet, volgens de methode van Satipaṭṭhāna (de beoefening van juiste oplettendheid) de aanwezigheid van de smetten in ons gedrag duidelijk opgemerkt worden en eerlijk worden toegegeven, zonder pogingen om ze te verdoezelen, te verkleinen of te rechtvaardigen (b.v. door ze 'eerbiedwaardige' namen te geven). Dit wordt in de toespraak uitgedrukt met de woorden: "Wetende (van de resp. smetten) dat zij een bezoedeling van de geest zijn ..." Zo'n weten zelf kan vaak al het opkomen van de smetten tegengaan of de sterkte van de manifestatie ervan verminderen. Volgens de Boeddhistische leraren van oudtijds moet dit weten uitgebreid worden tot a) de aard van de smetten; b) de oorzaken en omstandigheden van het ontstaan ervan; c) het verdwijnen ervan; d) en de middelen om het verdwijnen ervan te bewerkstelligen. Dit is een voorbeeld hoe in de praktijk de formule van de Vier Nobele Waarheden toegepast kan worden, zoals die is uitgedrukt in de "Kontemplatie over geest-objekten" (dhammanoepāssana) van de Satipaṭṭhāna Soetta. Een ander voorbeeld ervan is de toepassing voor hogere geestessferen, de Goddelijke Verblijfplaatsen, met het doel inzicht te ontwikkelen (zie no. 13).

Als de Nobele volgeling bij het bereiken van één van de Hogere Paden zichzelf bevrijd ziet van de bezoedelingen, ontstaat diepe vreugde in hem, geestdrift voor het Doel en voor de Weg, en een vast vertrouwen in het Drievoudig Juweel. (zie no's 6-10.) Maar een voorproefje van al deze vruchten en zegeningen kan reeds verkregen worden door degene die erin geslaagd is de smetten merkbaar te verzwakken en te verminderen. Zo'n enthousiasme en onwankelbaar vertrouwen ontleend aan eigen ervaring, is van grote waarde voor hem; hij krijgt vleugels voor verdere voortgang. Naar de omvang van zijn ervaringen zal hij voor zichzelf de deugd van de Dhamma hebben bevestigd:

"Wel-verkondigd door de Gezegende is de Leer, hier en nu te verwerkelijken, met onmiddellijk resultaat, ieder uitnodigend alles zelf te testen, toegankelijk, en te kennen door de wijze, elk voor zichzelf."

WATTHOEPAMA SOETTA (Maj. Nik. 7): De Gelijkenis van de Doek

Eens sprak de Gezegende aldus: "Monniken, veronderstel dat een doek besmet en vuil was en dat een verver hem in de een of

andere verfstof dompelde, hetzij blauw of geel of rood of roze. De doek zou de verf slecht aannemen en onzuiver van kleur zijn. En waarom is dat zo? Omdat de doek niet zuiver was. En evenzo, monniken, als de geest besmet is,¹ kan een ongelukkige bestemming (in een toekomstig bestaan) verwacht worden.

Monniken, veronderstel dat een doek zuiver en helder was en dat een verver hem in de een of andere verfstof dompelde, hetzij blauw of geel of rood of roze. De doek zou de verf goed aannemen en zuiver van kleur zijn. En waarom is dat? Omdat de doek rein was. Evenzo, monniken, als de geest onbesmet is, kan een gelukkige bestemming (in een toekomstig bestaan) verwacht worden.

En wat, monniken, zijn de smetten van de geest?

- 1) hebzucht en onjuist begeren zijn een smet van de geest;²
- 2) kwaadwilligheid (haat) is een smet van de geest;
- 3) boosheid (woede) is een smet van de geest;
- 4) vijandschap is een smet van de geest;
- 5) (lasteren) kleineren (verachten) is een smet van de geest;

1. Volgens het commentaar gaf de Boeddha deze parabel om te tonen dat inspanning grote resultaten brengt. Als een doek, besmet door vuil dat van buiten komt, gewassen wordt, kan hij weer rein worden vanwege de natuurlijke zuiverheid ervan. Maar bij iets wat van nature zwart is, kan dat zwarte niet verwijderd worden; daar is alle moeite voor niets. Evenzo is de geest bevlekt met van buiten komende smetten. Maar oorspronkelijk, in de fasen van wedergeboorte(-bewustzijn) en de (onderbewuste) levensstroom, is de geest geheel en al zuiver. Zoals door de Volkomen Verlichte gezegd is: "Deze geest, monniken, is stralend, maar wordt bevuild door van buiten komende smetten." (Ang. Nik.1) Maar door de geest te reinigen kan men hem stralender maken en de inspanning daarvoor is niet tevergeefs.

2. "Waarom noemde de Verhevene 'begeerte' als eerste smet? Omdat ze als eerste ontstaat. Want met alle wezens, waar zij ook ontstaan tot en met de sfeer van de (Brahma-hemel van de) Zuivere Verblijfplaatsen (soeddhawasa), ontstaat er eerst 'begeerte' door middel van verlangen naar bestaan. Daarna verschijnen de andere smetten, al naar gelang de omstandigheden veroorzaakt. De besmettingen van de geest zijn echter niet beperkt tot de zestien die in deze toespraak worden genoemd. Maar men moet begrijpen dat, door hier de methode aan te geven, alle smetten zijn inbegrepen." Het sub-commentaar noemt de volgende bijkomende smetten: vrees, lafheid, schaamteloosheid en gebrek aan gewetensbezwaren, onverzadigbaarheid, slechte ambities, enz.

- 6) (tyrannie) overheersen is een smet van de geest;
- 7) afgunst (nijd) is een smet van de geest;
- 8) jaloersheid (gierigheid, egoïsme) is een smet van de geest;
- 9) huichelarij (misleiding) is een smet van de geest;
- 10) bedrog is een smet van de geest;
- 11) koppigheid (verstoktheid) is een smet van de geest;
- 12) aanmatiging (wedijveren, onstuimigheid, rivaliteit) is een smet van de geest;
- 13) (eigendunk) verwaandheid is een smet van de geest;
- 14) hoogmoed (een gevoel van superioriteit) is een smet van de geest;
- 15) ijdelheid (trots) is een smet van de geest;
- 16) (nalatigheid) onoplettendheid is een smet van de geest.³

Wetende, monniken, dat begeerte en onjuist verlangen een smet van de geest zijn, geeft de monnik dat op.⁴ Wetende dat

3. In sociaal gedrag voert dit tot het geen rekening houden met anderen.

4. Wetende (letterlijk: geweten hebbend): het sub-kommentaar zegt hierover: wetende hetzij door de begin-wijsheid van de wereldling, d.w.z. voor het bereiken van In-de-Stroom-Treden, hetzij door de wijsheid van de twee lagere Paden (Betreden-van-de-Stroom en Eenmaal-Wederkeer). Hij kent de smetten zowel naar aard, oorsprong en verdwijnen ervan als naar middelen om het verdwijnen ervan te veroorzaken." Deze toepassing van de formulering van de Vier Nobele Waarheden op de smetten verdient erg de aandacht. Geeft ze op. Het kommentaar zegt: "Hij geeft de respectievelijke smet op door (zijn bereiken van) het Nobele Pad waar 'opgeven door uitroeien' is." Volgens het Sub-kommentaar is dit 'het uiteindelijke opgeven'. Voordat de Nobele Paden bereikt worden, is elk 'opgeven' van de smetten van tijdelijke aard.

Volgens het kommentaar worden de 16 smetten voorgoed opgegeven door de Nobele Paden (of stadia van Heiligheid) in deze volgorde: door het Pad van Stroom-Betreden (sotāpatti-magga) zijn opgegeven de smetten nr. 5 t/m 10; door het Pad van Niet-Wederkerende (anāgāmi-magga) zijn opgegeven de smetten nr. 2, 3, 4 en 16; door het Pad van Heiligheid (arahatta-magga) zijn opgegeven de smetten nr. 1 en 11 t/m 15.

Indien in de laatste groep van termen begeerte in een beperkte betekenis genomen wordt, als enkel betrekking hebbende op de begeerte naar de vijf zintuiglijke objecten, wordt deze voorgoed opgegeven door het Pad van Niet-Wederkerende; en dit is volgens het kommentaar hier de bedoeling. Alle begeerte echter, met inbegrip van begeren naar bestaan in de fijnstoffelijke en vormloze sferen, is alleen vernietigd op het Pad van Heiligheid.

Het kommentaar benadrukt herhaaldelijk dat, steeds waar in de tekst 'op-

kwaadwilligheid een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat boosheid een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat vijandschap een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat kleineren een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat overheersen een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat afgunst een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat jaloersheid een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat huichelarij een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat bedrog een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat koppigheid een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat aanmatigen een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat verwaandheid een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat hoogmoed een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat ijdelheid een smet is van de geest, geeft hij dat op. Wetende dat onoplettendheid een smet is van de geest, geeft hij dat op.

Als in de monnik, die aldus weet dat begeerte en onjuist verlangen een smet zijn van de geest, begeerte en onjuist verlangen zijn opgegeven; als in hem die aldus weet dat kwaadwilligheid een smet is van de geest, kwaadwilligheid is opgegeven; als in hem die aldus weet dat boosheid een smet is van de geest, boosheid is opgegeven; als in hem die aldus weet dat vijandschap een smet is van de geest, vijandschap is opgegeven; als in hem die aldus weet dat kleineren een smet is van de geest, kleineren is opgegeven; als in hem die aldus weet dat overheersen een smet is van de geest, overheersen is opgegeven; als in hem die aldus weet dat afgunst een smet is van de geest, afgunst is opgegeven; als in hem die aldus weet dat jaloersheid een smet is van de geest, jaloersheid is opgegeven; als in hem die aldus weet dat huichelarij een smet is van de geest, huichelarij is opgegeven; als in hem die aldus weet dat bedrog een smet is van de geest, bedrog is opgegeven; als in hem die aldus weet dat koppigheid een smet is van de geest, koppigheid is opgegeven; als in hem die aldus weet dat aanmatigen een smet is van de geest, aanmatigen is opgegeven; als in hem die weet dat verwaandheid een smet is van de geest, verwaandheid is geven' wordt vermeld, verwezen wordt naar iemand die een Niet-Wederkerende (anāgāmi) is; want ook als de smetten opgegeven zijn bij Stroom-Winning, worden de toestanden van de geest die die smetten veroorzaken, enkel vernietigd door het Pad van de Niet-Wederkerende.

opgegeven; als in hem die aldus weet dat hoogmoed een smet is van de geest, hoogmoed is opgegeven; als in hem die aldus weet dat ijdelheid een smet is van de geest, ijdelheid is opgegeven; als in hem die aldus weet dat onoplettendheid een smet is van de geest, onoplettendheid is opgegeven -⁵

- verkrijgt hij daarna onwankelbaar vertrouwen in de Boeddha,⁶ aldus: "Zo, inderdaad, is de Gezegende: Hij is heilig, volledig verlicht, Hij is volmaakt in kennis en gedrag, verheven, Hij is de kenner van de werelden, Hij is de onvergelykbare leider van mensen die volgzaam zijn, Hij is de leraar van goden en mensen, Hij is de ontwaakte en Gezegende".

- verkrijgt hij onwankelbaar vertrouwen in de Leer, aldus: "Duidelijk uitgelegd is de Leer door de Gezegende, hier en nu te verwerkelijken, met onmiddellijk resultaat, (leidende naar Nibbāna), ieder uitnodigend alles zelf te ervaren, begrijpelijk voor de wijze, ieder voor zichzelf".

- verkrijgt hij onwankelbaar vertrouwen in de Orde van monniken, aldus: "De Orde van de discipelen van de Gezegende heeft het goede pad betreden, is op de rechte weg gekomen, is op de ware weg terecht gekomen, is op de juiste weg aangekomen, dat wil zeggen de Vier Paren van Mensen, de acht typen van Personen. Deze Orde van de discipelen van de Verhevene is geschenken waard, is gastvrijheid waard, is gaven waard, is waard eerbiedig begroet te worden als het onvergelykbare veld van verdien-
5. Het commentaar legt er de nadruk op dat de woorden in deze paragraaf over elk van de zestien smetten verbonden moeten worden. Met de volgende paragraaf, b.v. "als in hem die aldus ..., ... is opgegeven, verkrijgt hij daarna onwankelbaar vertrouwen in de Boeddha ... in de Leer ... in de Orde van monniken ..."

De directe ervaring van de volgeling dat hij vrij is van deze of gene smet wordt voor hem een levend bewijs van zijn voorheen nog onvolmaakt vertrouwen in de Boeddha, de Leer en de Orde. Nu is zijn vertrouwen een vaste overtuiging geworden en een onwankelbaar toevertrouwen, gebaseerd op ervaring.

6. onwankelbaar vertrouwen: het commentaar zegt: "onwankelbaar en onveranderlijk vertrouwen". Vertrouwen van zo'n aard wordt niet eerder bereikt dan bij Stroom-Winning, want slechts bij die fase is de band van twijfel volkomen vernietigd. Onwankelbaar vertrouwen in de Boeddha, de Leer en de Orde én ongebroken deugzaamheid zijn de vier eigenschappen van iemand die de Stroom is Binnengegaan.

ste voor de wereld".

Als hij de smetten gedeeltelijk⁷ heeft opgegeven, verzaakt, er afstand van heeft gedaan, ze heeft verlaten en losgelaten, weet hij: "Ik ben begiftigd met onwankelbaar vertrouwen in de Boeddha, ik ben begiftigd met onwankelbaar vertrouwen in de Leer, ik ben begiftigd met onwankelbaar vertrouwen in de Orde van monniken," en hij verkrijgt enthousiasme voor het Doel, verkrijgt enthousiasme voor de Leer,⁸ verkrijgt blijdschap verbonden met de Leer. Als hij verblijd is, is vreugde in hem geboren; vol vreugde in de geest wordt zijn lichaam rustig; als zijn lichaam rustig is, voelt hij geluk; en de geest van hij die gelukkig is, wordt gekonsentreerd.⁹

Hij weet: "Ik heb de bezoedelingen gedeeltelijk opgegeven, verzaakt, er afstand van gedaan, achtergelaten en losgelaten. En hij verkrijgt enthousiasme voor het Doel, verkrijgt enthousiasme voor de Leer, verkrijgt blijdschap verbonden met de Leer. Als hij verblijd is, is vreugde in hem geboren; vol vreugde in de geest wordt zijn lichaam rustig; als zijn lichaam rustig is, voelt hij geluk; en de geest van hij die gelukkig is, wordt gekonsentreerd.

Monniken, als een monnik van zo'n deugzaamheid, zo'n konzentratie en zo'n wijsheid¹⁰ aangeboden voedsel eet dat bestaat 7. gedeeltelijk: dat is in die mate waarin de betreffende smetten zijn vernietigd door de Paden van Heiligheid.

8. Het kommentaar zegt: "Als hij terugblijkt op het opgeven van de smetten en op zijn onwankelbaar vertrouwen, ontstaat er sterke vreugde in degene Die-niet-Wederkeert met de gedachte: 'Dergelijke smetten zijn nu door mij opgegeven'. Het is als de vreugde van een koning die verneemt dat een opstand in het grensgebied is onderdrukt".

9. Van a) blijdschap (pamoddja), b) vreugde (pīti), c) rust (passaddhi), d) geluk (soekha) en e) konzentratie (samādhī) zijn b), c) en e) Factoren van Verlichting. De functie van rust is hier het kalmeren van iedere geringe lichamelijke en geestelijke rusteloosheid die afkomstig is van hartstochtelijke vreugde. De rust verandert dat laatste zo in een kalm geluk gevolgd door meditatieve verzonkenheid. Deze vaak voorkomende passage maakt het belang van geluk in de Leer van de Boeddha duidelijk als een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van konzentratie en van geestelijke vooruitgang in het algemeen.

10. deugzaamheid, konzentratie, wijsheid: het kommentaar zegt: "Dit heeft betrekking op de drie categorieën (van het Achtvoudige Pad), namelijk: Deugd

uit uitgelezen spijzen, dan is zelfs dat geen hindernis voor hem.¹¹

Juist zoals een doek die besmet en vuil is, rein wordt en helder met behulp van zuiver water; of juist zoals goud rein en helder wordt met behulp van een oven, evenzo zal, als een monnik van zo'n deugdzaamheid, zo'n konsentratie en zo'n wijsheid aangeboden voedsel eet bestaande uit uitgelezen spijzen, dat geen hindernis voor hem zijn.

Hij verblijft, na met een geest van liefdevolle vriendelijkheid¹² één richting van de wereld te hebben doordrongen, evenzo de tweede, de derde en evenzo de vierde richting, en ook opwaarts, neerwaarts, rondom en naar alle kanten en voor allen evenveel liefdevolle vriendelijkheid als voor zichzelf. Hij verblijft, het hele universum met liefdevolle vriendelijkheid doordringende, met een geest die groot, verheven, grenzeloos is en vrij van vijandschap en kwaadwilligheid.

Hij verblijft, na met een geest van mededogen één richting van de wereld te hebben doordrongen, evenzo de tweede, de derde en evenzo de vierde richting, en ook opwaarts, neerwaarts, rondom en naar alle kanten en voor allen evenveel mededogen als voor zichzelf. Hij verblijft, het hele universum met mededogen doordringende, met een geest die groot, verheven, grenzeloos is en vrij van vijandschap en kwaadwilligheid.

Hij verblijft, na met een geest van medevreugde één richting van de wereld te hebben doordrongen, evenzo de tweede, de derde en evenzo de vierde richting, en ook opwaarts, neerwaarts, rondom en naar alle kanten en voor allen evenveel medevreugde als voor zichzelf. Hij verblijft, het hele universum met medevreugde doordringende, met een geest die groot, verheven, grenzeloos is en vrij van vijandschap en kwaadwilligheid.

Hij verblijft, na met een geest van gelijkmoedigheid één richting van de wereld te hebben doordrongen, evenzo de tweede, de (Sīla), Konsentratie (Samādhī) en Wijsheid (Paññā-kkhandha), hier verbonden met het Pad van de Niet-Wederkerende".

11. geen hindernis: het kommentaar zegt: "namelijk voor het bereiken van het Pad en Vervulling (van Heiligheid)". Voor iemand die Niet-Wederkerende is, die de band van verlangen naar zinnelijk genot heeft vernietigd, is er geen gehechtheid aan lekker eten.

12. met een geest van liefdevolle vriendelijkheid. Dit en het volgende heeft betrekking op de vier Goddelijke Verblijfplaatsen (brahma-wihara).

derde en evenzo de vierde richting, en ook opwaarts, neerwaarts, rondom en naar alle kanten en voor allen evenveel gelijkmoedigheid als voor zichzelf. Hij verblijft, het hele universum met gelijkmoedigheid doordringende, met een geest die groot, verheven, grenzeloos is en vrij van vijandschap en kwaadwilligheid.

Hij begrijpt wat bestaat, wat laag is, wat verheven is¹³ en wat voor ontsnapping er is aan dit hele veld van waarneming¹⁴.

Als hij op deze manier weet en ziet¹⁵, wordt zijn geest bevrijd van de woekering van zinnelijke verlangens, bevrijd van de woekering van wording, bevrijd van de woekering van onwetendheid¹⁶. Als hij bevrijd is, is er het weten: "Het is bevrijd"; en

13. Het commentaar luidt: "Na de meditatie van Degene-Die-niet-Wederkeert getoond te hebben (n.l. de meditatie over de Goddelijke Verblijfplaatsen), toont de Gezegende nu zijn oefening van inzicht (wipassanā) met als doel Heiligheid (arahatta). En Hij wijst op het bereiken ervan door de woorden: 'Hij begrijpt wat bestaat' enz. Deze Persoon-die-niet-Wederkeert geeft, na te zijn opgestaan uit de meditatie over elk van de vier Goddelijke Verblijfplaatsen, als definitie van 'geest' (nāma) juist die staten van Goddelijke Verblijfplaatsen en de geestelijke factoren die ermee verbonden zijn. Hij definiëert dan als 'vorm' (rūpā) de Hart-basis (hadaya-watthoe) als zijnde de lichamelijke steun (voor de geest) en de vier elementen die van hun kant de steun zijn van de Hart-basis; op die manier definiëert hij als 'vorm' de elementen en de lichamelijke verschijnselen die ervan afstammen. Als hij op die manier 'geest' en 'vorm' omschrijft, 'begrijpt hij wat bestaat'. Hierdoor is een definitie van de Waarheid van het Lijden gegeven.

Als hij dan het ontstaan van het lijden begrijpt, verstaat hij 'wat laag is'. Hierdoor is de Waarheid van het ontstaan van het Lijden omschreven. Door verder de middelen te onderzoeken om het lijden op te geven, verstaat hij 'wat verheven is'. Hierdoor is de Waarheid van het Pad omschreven."

14. '... en wat voor ontsnapping ...' Het commentaar luidt: "Hij weet: 'Er is Nibbāna als een ontsnapping boven die waarneming van de Goddelijke Verblijfplaatsen die door mij zijn bereikt'. Hierdoor is de Waarheid van het ophouden omschreven".

15. Commentaar: "Als hij door inzicht-wijsheid (wipassanā-pañña) aldus de Vier Waarheden weet op deze vier manieren (n.l. wat bestaat enz.) en als hij ze aldus ziet door par-wijsheid (magga-pañña)".

16. Het verkondigen van de bevrijding van de woekeringen (asava) wijst op het bereiken door de monnik van Heiligheid die ook genoemd wordt: 'uitdoving van de woekeringen'.

hij weet "Geboorte is uitgedoofd, het Leven van Zuiverheid is geleefd, de taak is volbracht, er is geen verder bestaan".

Zo'n monnik heet: "Gewassen met het innerlijke bad".¹⁷

Niet ver van de Gezegende zat de priester Soendarika-Bharadwadja¹⁸. En deze vroeg aan de Verhevene: "Gaat Meester Gotama naar de Bahoeka-rivier om te baden?" - "Wat voor heil, priester, is er in de Bahoeka-rivier? Wat kan die rivier doen?" - "Waarlijk, Meester Gotama, vele mensen geloven dat de Bahoeka-rivier zuivering geeft en verdienste. Want in de Bahoeka-rivier wassen veel mensen de slechte daden weg die zij verricht hebben."

Toen sprak de Gezegende de priester toe met de volgende verzen:¹⁹

"In wat voor rivieren een dwaas ook baadt,
dat water zal zijn zwarte daad niet reinigen.

Door het water van rivieren kan niet gereinigd worden
de kwaaddoener, de mens die grove en wrede daden pleegt.

Iemand die zuiver is van hart, heeft steeds
het feest van Reiniging²⁰ en de Heilige Dag²¹.

Iemand die zuiver is van hart en die goede daden verricht,
heeft zijn voorschriften steeds volmaakt.

Dáár moet u, priester, baden²²
om u zelf tot een veilige toevlucht
voor alle wezens te maken;

17. 'gewassen met het innerlijke bad'. Volgens het commentaar gebruikte de Boeddha deze zegswijze om de aandacht van de priester Soendarika Bharadwadja erop te vestigen. Deze priester bevond zich namelijk onder de verzamelde menigte en geloofde in zuivering door rituele wassing. De Boeddha zag vooruit dat, als Hij lovend sprak over 'zuivering door wassing', de priester zich zou voelen aangetrokken om de wijding onder Hem te ontvangen en uiteindelijk Nibbāna zou bereiken.

18. Bharadwadja was de naam van de stam van de priester; Soendarika was de naam van de rivier waaraan die priester zuiverende kracht toeschreef. Zie ook de 'Soendarika-Bharadwadja Soetta' in de 'Soetta-Nipāta' (III,4 ofwel verzen 455-486).

19. Deze verzen zijn hier enigszins verkort vertaald.

20. Een brahmaans reinigingsfeest in de maand Phaggoena (febr.-maart).

21. Oeposatha.

22. nl. in de Leer van de Boeddha, in de wateren van het Nobele Achtvoudige Pad.

en als u geen onwaarheid spreekt
noch letsel toebrengt aan ademende wezens,
noch neemt wat niet is gegeven,
als u vol vertrouwen bent en zonder hebzucht,
waarom zoudt u dan in water baden?"

Hierop sprak de priester Soendarika-Bharadwadja aldus: "Voor-
treffelijk, Meester Gotama, voortreffelijk. De Leer is op vele
manieren duidelijk gemaakt door Meester Gotama, de weg wijzende
aan iemand die verdwaald is, een lamp ophoudende in de duis-
ternis voor degene die goede ogen heeft om vormen te zien. Tot
Meester Gotama neem ik mijn toevlucht en tot de Leer en de Orde.
Moge ik (de eerste wijding van) het Opgeven-van-de-wereld ont-
vangen onder Meester Gotama, moge ik de Volledige Inwijding
ontvangen".

En de priester Soendarika-Bharadwadja ontving (de eerste
wijding van) het Opgeven-van-de-wereld onder de Gezegende en hij
ontving de Volledige Inwijding. En niet lang daarna, alleen le-
vende, afgezonderd, ijverig, vurig en vastberaden, begreep en
bereikte de eerwaarde Bharadwadja door eigen verwezenlijking
reeds in dit leven dat Hoogste Doel van het Zuivere Leven,
waardoor mensen van goede familie van huis gaan in het thuis-
loze leven. En hij had direkte kennis aldus: "Geboorte is uit-
gedoofd, het Zuivere Leven is geleefd, de taak is volbracht,
er is geen verder bestaan".

En de eerwaarde Bharadwadja werd een van de Heiligen.

INTRODUKTIE

bij de toespraak over uitwissing

door de eerwaarde Nyānaponika Thera; Wheel nr. 61/62, p. 22-29
Kandy 1964.

De toespraak van de Boeddha over 'Uitwissing' (Sallekha Soetta) is de achtste van de verzameling van middellange teksten (Maddjhima Nikāya). Het onderwerp is nauw verwant met dat van de voorgaande tekst, 'de gelijkenis van de doek' (Maj.Nik.7) en deze twee teksten vullen elkaar op meerdere manieren aan.

De 'gelijkenis van de doek' handelt over zestien smetten van sociaal gedrag die een belemmering zijn voor voortgang naar de hogere stadia van het Pad naar Bevrijding. De 'toespraak over uitwissing' breidt dit gebied uit tot 44 nadelige geestes-eigenschappen die uitgewist moeten worden. Bij deze 44 zijn er 13 van die zestien smetten die in Maj. Nik. 7 genoemd zijn (en wel de nummers 1-11, 14 en 16). Maar die 44 gaan verder dan de sfeer van sociale ethiek. Zij omvatten ook de hindernissen, de factoren van het Pad, enz. Speciale aandacht is besteed aan de uitwissing van verkeerde visies (nr. 44 in sectie 12). Deze toespraak vult Maj. Nik. 7 ook aan door de praktische methode van uitwissing te behandelen, vanaf het eerste begin met ontstaan van gedachte (sectie 13) tot en met vermijding (sectie 14). Aan de andere kant geeft Maj. Nik. 7 meer details over de hogere stadia van voortgang, die volgen na de begin- en geëeltelijke zuivering.

(sectie 12): 'uitwissing' betekent de volledige verwijdering van nadelige eigenschappen van de geest. De 44 manieren van uitwissing (als we ze zo mogen noemen) zijn in deze toespraak niet minder dan vijf keer opgesomd en de eerste formulering (in sectie 12) is erg belangrijk: "Anderen mogen kwaad doen, wij zullen geen kwaad doen hier," en zo verder in al de andere 43 punten. Dit getuigt van de realistische visie van de Boeddha wat betreft een wereld die niet verbeterd kan worden enkel en alleen door wensen noch door 'ertegen te preken'. Het heeft geen nut en het is hopeloos om te wachten totdat onze buur zijn manieren heeft veranderd. 'Zuiverings-campagnes' moeten beginnen aan onze eigen deur en dan zou het goed kunnen zijn dat de buuren zich meer gaan gedragen naar ons voorbeeld dan naar onze

preken. Trouwens, als het doel de volledige uitwissing van geestelijke smetten is, kunnen we het ons niet veroorloven om tijd te verspillen en af te dwalen van onze taak door zijwaartse blikken naar het gedrag van anderen. Hier schuilt, ter vermeerdering, het gevaar van trots. Daarom is in de Soetta-Nipāta (vers 918) gewaarschuwd dat: "Hoewel menige deugd bezittend, men zich niet moet vergelijken met anderen door zich beter of gelijk of minder te achten". Een 'deugd die scheel kijkt' (Chuang tze) zal de voortgang op het Pad van het element van zelf-wegcijferende vreugdevolle spontaniteit wegnemen.

Er is nog een andere reden voor het dringende verzoek om niet naar andermans gedrag of wangedrag te kijken en die reden heeft speciaal betrekking op de smetten van sociaal gedrag, genoemd in 'de gelijkenis van de doek'. Het is heel menselijk zich teleurgesteld te voelen als eigen onzelfzuchtigheid, vriendelijkheid, bescheidenheid, enz. geen weerklank vinden in het gedrag van anderen. Zo'n teleurstelling kan iemand wel de moed ontnemen, niet alleen om verder te gaan met te leven overeenkomstig zijn eigen morele maatstaf, maar ook om verdere vooruitgang te maken op de weg van onzelfzuchtigheid naar de hogere stadia van geestelijke ontwikkeling. Zo'n persoon kan, na een aanvankelijke ontmoediging, gemakkelijk ertoe gebracht worden zich terug te trekken in de rol van de 'teleurgestelde moralist', als een belangrijke mantel voor een egocentrisch leven. Hier zien we de begrenzingsen en gevaren van een zedenleer die alleen maar gemotiveerd is door de sociale weerklank ervan. Om zo'n doodlopende steeg op de weg van voortgang te vermijden, is het belangrijk vanaf het eerste begin die 'verklaring van morele onafhankelijkheid' te doen, die als volgt samengevat kan worden: "Anderen mogen verkeerd handelen, spreken en denken, maar wij zullen juist handelen, spreken en denken - zó kan uitwissing verricht worden".

(sektie 13): Maar de Boeddha was, als een kenner van het menselijk hart, Zich er wel van bewust dat zo'n enkel, of zelfs herhaald besluit niet steeds sterk genoeg is om iemand tot actie aan te zetten. Daarom, als een aanmoediging voor degenen die zich ontmoedigd kunnen voelen door hun mislukkingen, spreekt Hij nu over het belang van het 'ontstaan van gedachten' met het doel die daden van uitwissing te volvoeren. Maar wederom, deze

gedachten hebben geen uitwerking tenzij ze regelmatig en systematisch beoefend worden en als niet toegestaan wordt dat ze in de vergetelheid geraken. Als ze regelmatig gekoesterd worden, zullen we geleidelijk aan door onze geest en ons hart opgenomen worden en we zullen onszelf volledig met die waarden vereenzelvigen. Op die manier worden deze gedachten en aspiraties steeds sterker en zullen ze in staat zijn de weerstand van traagheid en tegenwerkende krachten, van binnen en van buiten, te boven te komen. De Meester zei: "Waarop men vaak de aandacht vestigt en waarover men herhaaldelijk nadenkt, daarheen zal de geest zich richten". (M.19) De grote Duitse mysticus van de Middeleeuwen, Meester Eckhart, gaat zelfs een stap verder door te zeggen: "Als je niet het verlangen hebt, heb dan tenminste een verlangen naar het verlangen".

(sektie 14): Na het kultiveren van 'het besluit van het hart' is de eerste direkte stap naar uitwissing van de smetten ze zeker te weten, dat wil zeggen de heldere en eerlijke konfrontatie ermee in de eigen geest, zoals is aangeduid toen 'de parabel van de doek' werd beschouwd.¹ Dit zal beslist helpen om het weer-ontstaan ervan tegen te gaan. Maar om die uitwerking krachtig te maken en uit te breiden, is het noodzakelijk ook de positieve tegenpolen van die 44 negatieve eigenschappen te ontwikkelen, zoals geleerd wordt in de instructies over het vermijden. De formulering van de Boeddha in deze sektie brengt het bemoedigende feit tot uitdrukking dat er inderdaad zo'n weg bestaat om het verkeerde pad te vermijden of erom heen te gaan. De Boeddha zei: Als het niet mogelijk was op te geven wat verkeerd is, zou ik u niet zeggen het op te geven; als het niet moeilijk was te ontwikkelen wat goed is, zou ik u niet zeggen het te ontwikkelen". (Ang. Nik. II, 2)

Op het gebied van inzicht (wipassanā) wordt deze methode genoemd: 'opgeven door het tegendeel', maar door het uit te breiden kunnen we deze term ook toepassen op de grotere omvang van de onderhavige kontekst.

(sektie 15): Behalve dat het ontwikkelen van positieve geestes-eigenschappen voert naar het hoogste doel, is het op elke hoogte een weg van vooruitgang, een 'weg die omhoog voert'.

1. Zie de introductie ervan, p.1: wetende dat zij een hindernis zijn.

Het brengt resultaten hier en nu en leidt naar een gunstige en gelukkige wedergeboorte. Het bewaart en ontvouwt wat het beste is in de mens en beschermt het tegen ontaarding. Als de vrese-lijke mogelijkheden in de eigen aard van de mens en in de gebie- den van bestaan beschouwd worden, dan is dit geen gering voor- deel van de geestesoefening voor de definitieve uitwissingen van de smetten, zelfs als de resultaten gedurende een lange tijd bescheiden blijven.

(sektie 16): Voor hem die zo ver is gevorderd, is er nu de waarschuwing in de tekst dat hij zichzelf niet moet opvoeren als een redder van anderen terwijl "er nog meer te doen is" voor hemzelf. In deze fase kan het zijn dat de volgeling een gedeeltelijke uitwissing heeft bereikt. Maar de vuren van be- geerte, haat en onwetendheid zijn nog niet in hem gedoofd. Of, om het met een andere beeldspraak uit te drukken: hij is nog gedompeld in de modderpoel. Hoewel zijn kansen om zichzelf te bevrijden van dat moeras van Samsāra zijn verbeterd, kan elke verkeerde stap, of alleen al zijn onoplettendheid en gebrek aan volharding en inspanning een tegenslag veroorzaken. Daarom moet een vastbesloten inspanning nu gedaan worden voor de uiteinde- lijke 'uitblussing', voor absolute uitwissing.

(sekties 1 - 11): Deze waarschuwing tegen een overwaardering van zijn positie is verbonden met de eerste sekties van onze tekst die we nog onder ogen moeten nemen. Eveneens handelen zij over de overschatting van zijn verworvenheden, hier op de ge- bieden van inzicht en meditatieve verdieping. Zelfs beginstap- pen op deze gebieden kunnen resulteren in ervaringen van zo'n krachtige indruk op de geest dat het psychologisch te begrijpen is als zij voeren tot overwaardering. Dit betekent niet noodza- kelijkerwijze dat men zichzelf overschat door hoogmoed, maar dat men de positie overschat van zijn verworvenheden op het pad van voortgang. Men kan menen dat ze volledig zijn op hun terrein terwijl ze nog gedeeltelijk zijn; of dat ze definitief zijn, ter- wijl ze slechts tijdelijke onderdrukkingen zijn.

(sektie 3): Als men gekonfronteerd wordt met 'verkeerde visies over zelf en wereld' zal men aanvankelijk geneigd zijn te menen dat elk spoor ervan in zichzelf kan worden verwijderd door het

intellektueel te weerleggen, dat wil zeggen door naar eigen bevrediging te bewijzen dat zij onhoudbaar zijn. En indien men een sterke overtuiging heeft van de waarheid van de Dhamma, zal het gemakkelijk zijn aan te nemen dat men verkeerde visies voor goed heeft opgegeven. Bij die overschatting kan men zelfs zo ver gaan dat men gelooft de eerste van de tien ketenen, geloof in persoonlijkheid, geheel en al te hebben overwonnen en dat men daarom op de weg is naar Stroomwinning (sotapatti) of zelfs dat men dat Pad heeft betreden. Maar dit kan nooit bereikt worden enkel en alleen op een intellektueel peil en zelfs niet in de eerste fasen van inzicht-meditatie, die op zichzelf geen geringe prestatie zijn.

Misvattingen over zelf en wereld, die heel instinktief en onfilosofisch kunnen zijn, zijn diep verankerd in de aard van de mens. De wortels ervan zijn niet alleen in de intellektuele meningen, maar ook in de verlangens en in trots en zelfbevestiging. Al deze drie wortels van verkeerde houdingen identificeren zichzelf (of het vermeende ego) met de vijf groepen (khandha) persoonlijkheid-en-omgeving omvattend. Deze verkeerde houdingen ten opzichte van zelf en wereld uiten zich op verscheidene hoogten: als terloopse gedachte-opwekkingen, als een gewoonteneiging en in woorden en daden (zie noot 8). Alleen als de zelf-identifikatie met de feitelijke 'objekten van verkeerde visies', dit zijn de vijf groepen, radikaal is opgeheven in de fase van Stroomwinning, pas dan kan gezegd worden dat de verkeerde visies over zelf en wereld totaal zijn uitgeroeid, samen met de neiging ertoe. Omdat ook begeerte en trots zijn betrokken bij de formatie van verkeerde visies, moeten ook inspanningen om ze uit te wissen ondernomen worden op het peil van ethisch gedrag. Daarom heeft het ethische deel van de 44 manieren van uitwissing ook waarde voor het verwijderen van verkeerde visies.

(sekties 4-11): De acht meditatieve verworvenheden heffen de menselijke geest (het menselijk bewustzijn) op tot verheven hoogten van verfijning; toch zegt de Boeddha in het geval van elk ervan nadrukkelijk dat zij geen stadia van uitwissing zijn zoals Hij ze verstaat. Ze kunnen alleen een tijdelijk afnemen van de smetten te weeg brengen en zij kunnen, indien ze niet gesteund worden door rijpe deugdzzaamheid en rijp inzicht, niet diep ge-

noeg doordringen in de schuilhoeken van de geest voor een radikale verwijdering van morele en intellectuele smetten. Het komt als een soort anti-klimaks als de Boeddha, na die verheven meditatieve verworvenheden genoemd te hebben, thans spreekt (in sektie 12) over zulke heel 'gewone en aarde-gebonden' ethische eigenschappen als het geen-kwaad-doen en aan deze en niet aan de meditatieve verdiepingen, de mogelijkheid toeschrijft om naar uitwissing te voeren. Dit naast elkaar plaatsen betekent inderdaad een zeer sterke nadruk op de noodzaak van een gezonde ethische basis voor elke geestelijke voortgang. Vaak vinden we dat mystieke gedachten, in India en elders, een monistisch systeem ontwikkelend vanuit verkeerd uitgelegde eenmakende meditatieve ervaring, ofwel de ethiek hebben verwaarloosd ofwel het moeilijk hebben gevonden deze een overtuigende plaats en motivatie te geven in hun systeem. De opgetogenheid over mystieke ervaringen leidt de meditator vaak naar een voorbarig gevoel van 'boven goed en kwaad' uit te zijn. Zulke ontwikkelingen illustreren de wijsheid van de Boeddha bij het aandringen op een gezonde ethische basis tegen een eksklusief vertrouwen op mystieke ervaring.

Wanneer de structuur van deze toespraak nader wordt gezien, vinden we er een herhaald in evenwicht brengen van kontrasterende geesteshoudingen en van komplementaire kwaliteiten die nodig zijn voor voortgang op het Pad. Juist nu hebben we gezien dat meditatieve verworvenheden in evenwicht gebracht moeten worden met diep gewortelde ethische deugden die ook als schakel zullen dienen tussen de 'eenzame meditator' en het 'algemene mensdom'. Met de laatste van de 44 manieren van uitwissing wordt de uitwissing van verkeerde visies weer opgenomen. Zo wordt een verbinding gelegd met het begin van de toespraak en wordt de nadruk op de ethische waarden in de meeste van de andere manieren in evenwicht gebracht. In de uitdrukking van die 44 manieren noteren we de nadruk die gelegd is op het te boven komen van dogmatisme en vasthoudendheid. Dit wijst naar het feit dat, voor het 'loskomen' in het begin en voor de uiteindelijke overwinning van verkeerde visies, de volgende ethische manieren van groot belang zijn: handelbaarheid en ontvankelijkheid (34) en een toenemend vrij zijn van een heerszuchtige houding (27), koppigheid (32) en hoogmoed (33).

De hele toespraak schijnt ontworpen te zijn om op een zeer grondige manier twee tegengestelde psychologische hindernissen op het Pad aan te pakken, namelijk: ontmoediging bij het zien van de moeilijkheden ervan en overschatting van de gedeeltelijke resultaten. Over het laatste uiterste handelt het eerste deel van de toespraak (sekties 1-11), door de nadruk te leggen op de begrenzingen van aanvankelijke en gedeeltelijke voortgang. Maar om elke ontmoediging, die veroorzaakt wordt door deze waarschuwingen, aan te pakken, spreekt de Mededogende Meester over het belang van het ernstige besluit van het gemoed (sektie 13) als de eerste stap die iedereen kan nemen die serieus is over het betreden van het Pad van daadwerkelijke uitwissing.

Deze trekken van de toespraak zijn, zonder uitdrukkelijk genoemd te zijn, inherent aan de structuur ervan. Ze zullen zichzelf openbaren bij een nauwgezet kritisch onderzoek zoals hier is getracht en speciaal door de daadwerkelijke toepassing van de betreffende leerstellingen. De Boeddha verschijnt hier als de grote Leraar van de Middenweg en als de Onvergelijkbare Leider van de harten van de mensen, erg bezorgd dat degenen die het Pad betreden de valkuilen mogen vermijden van uiterste emotionele reacties en van een eenzijdige nadruk op een enkel aspect van het drievoudig geheel van de oefening: in deugd, concentratie en inzicht.

--000--

DE TOESPRAAK OVER UITWISSING

sallekha soetta (Maj.Nik. 8) Wheel nr. 61/62, p. 30-42

1. Aldus heb ik gehoord. Eens verbleef de Gezegende te Sawatthi, in het klooster van Anathapindikā.
2. Op zekere avond rees de eerwaarde Maha-Coenda¹ op van zijn meditatie in afzondering en wendde zich tot de Gezegende. Hij betuigde eerbied aan Hem en ging terzijde van Hem zitten. Aldus gezeten, sprak hij tot de Gezegende:
3. "Eerwaarde Heer, er zijn deze diverse opvattingen die ontstaan in de wereld, betreffende leerstellingen over zelf of de wereld². Komt het opgeven en verwerpen van zulke meningen voor

in een monnik die pas aan het begin is van zijn (meditatieve) overwegingen?"³

"Coenda, wat betreft die diverse meningen die ontstaan in de wereld, aangaande leerstellingen over zelf en wereld, als het (objekt) waarin⁴ die meningen ontstaan, waaraan zij ten grondslag liggen en waarin zij actief worden⁵, met juiste wijsheid⁶ worden gezien en zoals het werkelijk is⁷, aldus: 'Dit is niet van mij⁸, dit ben ik niet⁹, dit is niet mijn zelf'¹⁰ - dan zal het opgeven en verwerpen¹¹ van die meningen plaats hebben in hem (die aldus ziet).

DE ACHT VERWORVENHEDEN

4. "Het kan zijn, Coenda, dat de een of andere monnik, losgemaakt van zintuiglijke objecten, losgemaakt van onheilzame ideeën, in de eerste meditatieve verdieping treedt die is geboren uit losmaken, vergezeld met waarneming van gedachten en met logisch denken en die vol is van vervoering en vreugde. Hij zou dan kunnen denken: 'Ik vertoef in uitwissing'. Maar in de discipline van de Nobelen zijn het niet deze (verworvenheden) die 'uitwissing' heten. In de discipline van de Nobelen worden zij genoemd: 'Verblijfplaatsen in gemak hier en nu'.¹²

5. "Het kan zijn dat hij, na het stil-worden van gedachte-waarneming en logisch denken, de innerlijke rust en harmonie verkrijgt van de tweede meditatieve verdieping die vrij is van gedachte-waarneming en logisch denken, geboren uit konsentratie en vol vervoering en vreugde. En hij zou dan kunnen denken: 'Ik vertoef in uitwissing'. Maar in de discipline van de Nobelen zijn het niet deze (verworvenheden) die 'uitwissing' heten. In de discipline van de Nobelen worden zij genoemd: 'Verblijfplaatsen in gemak hier en nu'.

6. "Het kan zijn dat de monnik, na het geleidelijk verdwijnen van vervoering, verblijft in gelijkmoedigheid, oplettend en helder bewust en dat hij in zijn lichaam een geluk ervaart waarvan de Nobelen zeggen: 'Gelukkig leeft hij die vertoeft in gelijkmoedigheid en die oplettend is', - die derde meditatieve verdieping bereikt hij. En hij zou dan kunnen denken: 'Ik vertoef in uitwissing'. Maar in de discipline van de Nobelen zijn het niet deze (verworvenheden) die 'uitwissing' heten. In de discipline van de Nobelen worden zij genoemd: 'Verblijfplaatsen in gemak hier en nu'.

7. "Het kan zijn dat hij, met het opgeven van plezier en pijn, en met het voorgaande verdwijnen van vreugde en leed, intreedt en verblijft in de vierde meditatieve verdieping die boven plezier en pijn uit is en die zuiverheid van oplettendheid heeft vanwege gelijkmoedigheid. En hij zou dan kunnen denken: 'Ik vertoef in uitwissing'. Maar in de discipline van de Nobelen zijn het niet deze (verworvenheden) die 'uitwissing' heten. In de discipline van de Nobelen worden zij genoemd: 'Verblijfplaatsen in gemak hier en nu'.

8. "Het kan zijn dat, met het volledig overschrijden van de waarnemingen van lichamelijkheid¹³, met het verdwijnen van de waarnemingen van zintuiglijke reactie¹⁴, met niet-aandacht voor de waarneming van verscheidenheid¹⁵, de een of andere monnik denkt: 'Ruimte is oneindig' en dat hij intreedt en verblijft in de sfeer van Oneindige Ruimte. En hij zou dan kunnen denken: 'Ik vertoef in uitwissing'. Maar in de discipline van de Nobelen zijn het niet deze (verworvenheden) die 'uitwissing' heten. In de discipline van de Nobelen worden zij 'vredige verblijfplaatsen' genoemd.

9. "Het kan zijn dat, bij het volledig overschrijden van de sfeer van Oneindige Ruimte, de een of andere monnik denkt: 'Bewustzijn is oneindig' en dat hij verblijft in de sfeer van Oneindig Bewustzijn. En hij zou dan kunnen denken: 'Ik vertoef in uitwissing'. Maar in de discipline van de Nobelen zijn het niet deze (verworvenheden) die 'uitwissing' heten. In de discipline van de Nobelen worden zij 'vredige verblijfplaatsen' genoemd.

10. "Het kan zijn dat, bij het volledig overschrijden van de sfeer van Oneindig Bewustzijn, de een of andere monnik intreedt en verblijft in de sfeer van Er-is-Niets. En hij zou dan kunnen denken: 'Ik vertoef in uitwissing'. Maar in de discipline van de Nobelen zijn het niet deze (verworvenheden) die 'uitwissing' heten. In de discipline van de Nobelen worden zij 'vredige verblijfplaatsen' genoemd.

11. "Het kan zijn dat, bij het volledig overschrijden van de sfeer van Er-is-Niets, de een of andere monnik intreedt en verblijft in de sfeer van Noch-Waarneming-Noch-Geen-Waarneming. En hij zou dan kunnen denken: 'Ik vertoef in uitwissing'. Maar in de discipline van de Nobelen zijn het niet deze (verworvenheden) die 'uitwissing' heten. In de discipline van de Nobelen worden zij 'vredige verblijfplaatsen' genoemd.

UITWISSING

12. "Maar hierin, Coenda, moet uitwissing door u worden ge-
oefend:¹⁶

1) Anderen mogen kwaad doen; wij zullen hier geen kwaad doen -
zó kan uitwissing verricht worden.

2) Anderen mogen levende wezens doden; wij zullen hier afzien
van het doden van levende wezens - zó kan uitwissing verricht
worden.

3) Anderen mogen nemen wat niet is gegeven; wij zullen hier af-
zien van het nemen wat niet is gegeven - zó kan uitwissing ver-
richt worden.

4) Anderen mogen onkuis leven; wij zullen hier kuis leven - zó
kan uitwissing verricht worden.

5) Anderen mogen valse getuigenis afleggen; wij zullen hier af-
zien van valse getuigenis - zó kan uitwissing verricht worden.

6) Anderen mogen lasteren; wij zullen hier afzien van laster-
praat - zó kan uitwissing verricht worden.

7) Anderen mogen ruwe taal bezigen; wij zullen hier afzien van
het gebruik van ruwe taal - zó kan uitwissing verricht worden.

8) Anderen mogen zich overgeven aan roddelpraat; wij zullen hier
afzien van roddelpraat - zó kan uitwissing verricht worden.

9) Anderen mogen hebzuchtig zijn; wij zullen hier niet hebzuchtig
zijn - zó kan uitwissing verricht worden.

10) Anderen mogen gedachten hebben van kwaadwilligheid; wij zul-
len hier geen gedachten hebben van kwaadwilligheid - zó kan
uitwissing verricht worden.

11) Anderen mogen verkeerde visies hebben; wij zullen hier juis-
te visies hebben - zó kan uitwissing verricht worden.

12) Anderen mogen verkeerde bedoeling hebben; wij zullen hier
juiste bedoeling hebben - zó kan uitwissing verricht worden.

13) Anderen mogen verkeerde taal gebruiken; wij zullen hier
juiste taal gebruiken - zó kan uitwissing verricht worden.

14) Anderen mogen verkeerde daden verrichten; wij zullen hier
juiste daden verrichten - zó kan uitwissing verricht worden.

15) Anderen mogen een verkeerd levensonderhoud hebben; wij zul-
len hier een juist levensonderhoud hebben - zó kan uitwissing
verricht worden.

16) Anderen mogen verkeerde inspanning doen; wij zullen hier
juiste inspanning doen - zó kan uitwissing verricht worden.

- 17) Anderen mogen verkeerde oplettendheid hebben; wij zullen hier juiste oplettendheid hebben - zó kan uitwissing verricht worden.
- 18) Anderen mogen verkeerde konsentratie hebben; wij zullen hier juiste konsentratie hebben - zó kan uitwissing verricht worden.
- 19) Anderen mogen verkeerde kennis hebben; wij zullen hier juiste kennis hebben - zó kan uitwissing verricht worden.
- 20) Anderen mogen verkeerde bevrijding hebben; wij zullen hier juiste bevrijding hebben - zó kan uitwissing verricht worden.
- 21) Anderen mogen overweldigd zijn door luiheid en traagheid; wij zullen hier vrij zijn van luiheid en traagheid - zó kan uitwissing verricht worden.
- 22) Anderen mogen opgewonden zijn; wij zullen hier niet opgewonden zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 23) Anderen mogen twijfelen; wij zullen hier vrij zijn van twijfel - zó kan uitwissing verricht worden.
- 24) Anderen mogen boos zijn; wij zullen hier niet boos zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 25) Anderen mogen vijandig zijn; wij zullen hier niet vijandig zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 26) Anderen mogen belasteren; wij zullen hier niet belasteren - zó kan uitwissing verricht worden.
- 27) Anderen mogen overheersen; wij zullen hier niet overheersen - zó kan uitwissing verricht worden.
- 28) Anderen mogen afgunstig zijn; wij zullen hier niet afgunstig zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 29) Anderen mogen jaloers zijn; wij zullen hier niet jaloers zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 30) Anderen mogen bedriegen; wij zullen hier niet bedriegen - zó kan uitwissing verricht worden.
- 31) Anderen mogen huichelaars zijn; wij zullen hier geen huichelaars zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 32) Anderen mogen koppig zijn; wij zullen hier niet koppig zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 33) Anderen mogen hoogmoedig zijn; wij zullen hier niet hoogmoedig zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 34) Anderen mogen moeilijk te vermanen zijn; wij zullen hier gemakkelijk te vermanen zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 35) Anderen mogen slechte vrienden hebben; wij zullen hier noble vrienden hebben - zó kan uitwissing verricht worden.

- 36) Anderen mogen onoplettend zijn; wij zullen hier oplettend zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 37) Anderen mogen trouweloos en onbetrouwbaar zijn; wij zullen hier trouw en betrouwbaar zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 38) Anderen mogen zonder schaamte zijn; wij zullen hier schaamte hebben - zó kan uitwissing verricht worden.
- 39) Anderen mogen zonder geweten zijn; wij zullen hier gewetensvol zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 40) Anderen mogen niet geleerd zijn; wij zullen hier geleerd zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 41) Anderen mogen lui zijn; wij zullen hier energiek zijn - zó kan uitwissing verricht worden.
- 42) Anderen mogen gebrek hebben aan achtzaamheid; wij zullen hier gevestigd zijn in achtzaamheid - zó kan uitwissing verricht worden.
- 43) Anderen mogen zonder wijsheid zijn; wij zullen hier begiftigd zijn met wijsheid - zó kan uitwissing verricht worden.
- 44) Anderen mogen een verkeerd begrip hebben overeenkomstig hun persoonlijke opvatting, mogen daaraan vasthouden en het niet gemakkelijk verwerpen¹⁸; maar wij zullen geen verkeerd begrip hebben overeenkomstig persoonlijke opvattingen, wij zullen niet daaraan vasthouden en wij zullen het met gemak verwerpen - zó kan uitwissing verricht worden.

HET ONTSTAAN VAN DE GEDACHTE

13. "Coenda, ik zeg dat zelfs het ontstaan van een gedachte die betrekking heeft op heilzame dingen (en ideeën)¹⁹ van groot belang is, om niet te spreken over lichamelijke daden en woorden die in overeenstemming zijn met zo'n gedachte²⁰. Daarom, Coenda,

1) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen kwaad doen; wij zullen hier geen kwaad doen'.

2) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen levende wezens doden; wij zullen hier afzien van het doden van levende wezens'.

3) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen nemen wat niet is gegeven; wij zullen hier afzien van het nemen wat niet is gegeven'.

4) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen on-

kuis leven; wij zullen hier kuis leven'.

5) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen valse getuigenis afleggen; wij zullen hier afzien van valse getuigenis'.

6) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen lasteren; wij zullen hier afzien van lasterpraat'.

7) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen ruwe taal bezigen; wij zullen hier afzien van het gebruik van ruwe taal'.

8) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen zich overgeven aan roddelpraat; wij zullen hier afzien van roddelpraat'.

9) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen hebzuchtig zijn; wij zullen hier niet hebzuchtig zijn'.

10) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen gedachten hebben van kwaadwilligheid; wij zullen hier geen gedachten hebben van kwaadwilligheid'.

11) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde visies hebben; wij zullen hier juiste visies hebben'.

12) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde bedoeling hebben; wij zullen hier juiste bedoeling hebben'.

13) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde taal gebruiken; wij zullen hier juiste taal gebruiken'.

14) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde daden verrichten; wij zullen hier juiste daden verrichten'.

15) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen een verkeerd levensonderhoud hebben; wij zullen hier een juist levensonderhoud hebben'.

16) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde inspanning doen; wij zullen hier juiste inspanning doen'.

17) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde oplettendheid hebben; wij zullen hier juiste oplettendheid hebben'.

18) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde konsentratie hebben; wij zullen hier juiste konsentratie hebben'.

19) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde kennis hebben; wij zullen hier juiste kennis hebben'.

- 20) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen verkeerde bevrijding hebben; wij zullen hier juiste bevrijding hebben'.
- 21) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen overweldigd zijn door luiheid en traagheid; wij zullen hier vrij zijn van luiheid en traagheid'.
- 22) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen opgewonden zijn; wij zullen hier niet opgewonden zijn'.
- 23) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen twijfelen; wij zullen hier vrij zijn van twijfel'.
- 24) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen boos zijn; wij zullen hier niet boos zijn'.
- 25) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen vijandig zijn; wij zullen hier niet vijandig zijn'.
- 26) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen belasteren; wij zullen hier niet belasteren'.
- 27) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen overheersen; wij zullen hier niet overheersen'.
- 28) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen afgunstig zijn; wij zullen hier niet afgunstig zijn'.
- 29) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen jaloers zijn; wij zullen hier niet jaloers zijn'.
- 30) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen bedriegen; wij zullen hier niet bedriegen'.
- 31) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen huichelaars zijn; wij zullen hier geen huichelaars zijn'.
- 32) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen koppig zijn; wij zullen hier niet koppig zijn'.
- 33) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen hoogmoedig zijn; zij zullen hier niet hoogmoedig zijn'.
- 34) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen moeilijk te vermanen zijn; wij zullen hier gemakkelijk te vermanen zijn'.
- 35) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen slechte vrienden hebben; wij zullen hier nobele vrienden hebben'.
- 36) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen onoplettend zijn; wij zullen hier oplettend zijn'.
- 37) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen onbetrouwbaar en trouweloos zijn; wij zullen hier betrouwbaar en trouw zijn'.

- 38) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen zonder schaamte zijn; wij zullen hier schaamte hebben'.
- 39) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen zonder geweten zijn; wij zullen hier gewetensvol zijn'.
- 40) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen zonder geleerdheid zijn; wij zullen hier geleerd zijn'.
- 41) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen lui zijn; wij zullen hier energiek zijn'.
- 42) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen gebrek hebben aan achtzaamheid; wij zullen hier gevestigd zijn in achtzaamheid'.
- 43) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen zonder wijsheid zijn; wij zullen hier begiftigd zijn met wijsheid'.
- 44) De gedachte moet voortgebracht worden: 'Anderen mogen een verkeerd begrip hebben overeenkomstig hun persoonlijke opvatting, mogen daaraan vasthouden en het niet gemakkelijk verwerpen; maar wij zullen geen verkeerd begrip hebben overeenkomstig persoonlijke opvattingen, wij zullen niet daaraan vasthouden en zullen het met gemak verwerpen'.

HET VERMIJDEN

14. "Veronderstel, Coenda, dat er een ongeëffende weg was en een andere geëffende weg om daardoor die ongeëffende weg te vermijden. En veronderstel dat er een niet vlakke doorwaadbare plaats was en een andere vlakke doorwaadbare plaats waardoor die niet vlakke doorwaadbare plaats vermeden kan worden.²¹

Evenzo:

- 1) Iemand die geneigd is tot het doen van kwaad, heeft het geen-kwaad-doen om het daardoor te vermijden.
- 2) Iemand die geneigd is tot het doden van levende wezens, heeft het afzien van het doden van levende wezens om het daardoor te vermijden.
- 3) Iemand die geneigd is tot het nemen wat niet is gegeven, heeft het afzien van nemen wat niet is gegeven om het daardoor te vermijden.
- 4) Iemand die geneigd is tot onkuisheid, heeft kuisheid om het daardoor te vermijden.
- 5) Iemand die geneigd is tot valse getuigenis, heeft het afzien van valse getuigenis om het daardoor te vermijden.
- 6) Iemand die geneigd is tot lasteren, heeft het afzien van

lasteren om het daardoor te vermijden.

7) Iemand die geneigd is tot ruwe taal, heeft het afzien van ruwe taal om het daardoor te vermijden.

8) Iemand die geneigd is tot roddelpraat, heeft het afzien van roddelpraat om het daardoor te vermijden.

9) Iemand die geneigd is tot hebzucht, heeft niet-hebzuchtigheid om het daardoor te vermijden.

10) Iemand die geneigd is tot gedachten van kwaadwilligheid, heeft niet-kwaadwilligheid om het daardoor te vermijden.

11) Iemand die geneigd is tot verkeerde visies, heeft juiste visies om deze daardoor te vermijden.

12) Iemand die geneigd is tot verkeerde bedoeling, heeft juiste bedoeling om het daardoor te vermijden.

13) Iemand die geneigd is tot verkeerde taal, heeft juiste taal om het daardoor te vermijden.

14) Iemand die geneigd is tot verkeerde daden, heeft juiste daden om deze daardoor te vermijden.

15) Iemand die geneigd is tot verkeerd levensonderhoud, heeft juist levensonderhoud om het daardoor te vermijden.

16) Iemand die geneigd is tot verkeerde inspanning, heeft juiste inspanning om het daardoor te vermijden.

17) Iemand die geneigd is tot verkeerde oplettendheid, heeft juiste oplettendheid om het daardoor te vermijden.

18) Iemand die geneigd is tot verkeerde konsentrasie, heeft juiste konsentrasie om het daardoor te vermijden.

19) Iemand die geneigd is tot verkeerde kennis, heeft juiste kennis om het daardoor te vermijden.

20) Iemand die geneigd is tot verkeerde bevrijding, heeft juiste bevrijding om het daardoor te vermijden.

21) Iemand die overweldigd is door luiheid en traagheid, heeft vrijheid van luiheid en traagheid om het daardoor te vermijden.

22) Iemand die geneigd is tot opgewondenheid, heeft het niet opgewonden zijn om het daardoor te vermijden.

23) Iemand die geneigd is tot twijfelen, heeft vrijheid van twijfelen om het daardoor te vermijden.

24) Iemand die geneigd is tot boosheid, heeft vrijheid van boosheid om het daardoor te vermijden.

25) Iemand die geneigd is tot vijandschap, heeft vrijheid van vijandigheid om het daardoor te vermijden.

26) Iemand die geneigd is tot belasteren, heeft niet-belaste-

- ren om het daardoor te vermijden.
- 27) Iemand die geneigd is tot overheersen, heeft niet-overheersen om het daardoor te vermijden.
- 28) Iemand die geneigd is tot afgunst, heeft niet-afgunst om het daardoor te vermijden.
- 29) Iemand die geneigd is tot jaloersheid, heeft niet-jaloersheid om het daardoor te vermijden.
- 30) Iemand die geneigd is tot bedriegen, heeft niet-bedriegen om het daardoor te vermijden.
- 31) Iemand die geneigd is tot huichelen, heeft niet-huichelen om het daardoor te vermijden.
- 32) Iemand die geneigd is tot koppigheid, heeft niet-koppigheid om het daardoor te vermijden.
- 33) Iemand die geneigd is tot hoogmoed, heeft niet-hoogmoed om het daardoor te vermijden.
- 34) Iemand die moeilijk te vermanen is, heeft ontvankelijkheid en handelbaarheid om het daardoor te vermijden.
- 35) Iemand die geneigd is tot het maken van slechte vrienden, heeft het maken van goede vrienden om het daardoor te vermijden.
- 36) Iemand die geneigd is tot onoplettendheid, heeft oplettendheid om het daardoor te vermijden.
- 37) Iemand die geneigd is tot trouweloosheid en onbetrouwbaarheid, heeft trouw en betrouwbaarheid om het daardoor te vermijden.
- 38) Iemand die geneigd is tot schaamteloosheid, heeft schaamte om het daardoor te vermijden.
- 39) Iemand die zonder geweten is, heeft geweten om het daardoor te vermijden.
- 40) Iemand zonder geleerdheid, heeft aanwinst van geleerdheid om het daardoor te vermijden.
- 41) Iemand die geneigd is tot luiheid, heeft energiek streven om het daardoor te vermijden.
- 42) Iemand zonder achtzaamheid heeft het vestigen van achtzaamheid om het daardoor te vermijden.
- 43) Iemand zonder wijsheid heeft wijsheid om het daardoor te vermijden.
- 44) Iemand die geneigd is tot verkeerd begrip overeenkomstig zijn persoonlijke opvattingen, die geneigd is eraan vast te houden en ze niet gemakkelijk te verwerpen, hij heeft niet-verkeerd begrip van zijn persoonlijke opvattingen, heeft het niet daaraan

vasthouden en heeft gemak bij het verwerpen ervan om ze te vermijden.

DE WEG OMHOOG

15. "Coenda, zoals alle onheilzame staten neerwaarts voeren en alle heilzame staten omhoog, juist zo, Coenda:

- 1) Iemand die geneigd is tot het doen van kwaad, heeft het geen-kwaad-doen om hem omhoog te voeren.
- 2) Iemand die geneigd is tot het doden van levende wezens, heeft het afzien van het doden van levende wezens om hem omhoog te voeren.
- 3) Iemand die geneigd is tot het nemen wat niet is gegeven, heeft het afzien van nemen wat niet is gegeven om hem omhoog te voeren.
- 4) Iemand die geneigd is tot onkuisheid, heeft kuisheid om hem omhoog te voeren.
- 5) Iemand die geneigd is tot valse getuigenis, heeft het afzien van valse getuigenis om hem omhoog te voeren.
- 6) Iemand die geneigd is tot lasteren, heeft het afzien van lasteren om hem omhoog te voeren.
- 7) Iemand die geneigd is tot ruwe taal, heeft het afzien van ruwe taal om hem omhoog te voeren.
- 8) Iemand die geneigd is tot roddelpraat, heeft het afzien van roddelpraat om hem omhoog te voeren.
- 9) Iemand die geneigd is tot hebzucht, heeft niet-hebzucht om hem omhoog te voeren.
- 10) Iemand die geneigd is tot gedachten van kwaadwilligheid, heeft niet-kwaadwilligheid om hem omhoog te voeren.
- 11) Iemand die geneigd is tot verkeerde visies, heeft juiste visies om hem omhoog te voeren.
- 12) Iemand die geneigd is tot verkeerde bedoeling, heeft juiste bedoeling om hem omhoog te voeren.
- 13) Iemand die geneigd is tot verkeerde taal, heeft juiste taal om hem omhoog te voeren.
- 14) Iemand die geneigd is tot verkeerde daden, heeft juiste daden om hem omhoog te voeren.
- 15) Iemand die geneigd is tot verkeerd levensonderhoud, heeft juist levensonderhoud om hem omhoog te voeren.
- 16) Iemand die geneigd is tot verkeerde inspanning, heeft juiste inspanning om hem omhoog te voeren.

- 17) Iemand die geneigd is tot verkeerde oplettendheid, heeft juiste oplettendheid om hem omhoog te voeren.
- 18) Iemand die geneigd is tot verkeerde konsentrasie, heeft juiste konsentrasie om hem omhoog te voeren.
- 19) Iemand die geneigd is tot verkeerde kennis, heeft juiste kennis om hem omhoog te voeren.
- 20) Iemand die geneigd is tot verkeerde bevrijding, heeft juiste bevrijding om hem omhoog te voeren.
- 21) Iemand die overweldigd is door luiheid en traagheid, heeft vrijheid van luiheid en traagheid om hem omhoog te voeren.
- 22) Iemand die geneigd is tot opgewondenheid, heeft niet-opgewondenheid om hem omhoog te voeren.
- 23) Iemand die geneigd is tot twijfelen, heeft vrijheid van twijfelen om hem omhoog te voeren.
- 24) Iemand die geneigd is tot boosheid, heeft vrijheid van boosheid om hem omhoog te voeren.
- 25) Iemand die geneigd is tot vijandschap, heeft vrijheid van vijandigheid om hem omhoog te voeren.
- 26) Iemand die geneigd is tot belasteren, heeft niet-belasteren om hem omhoog te voeren.
- 27) Iemand die geneigd is tot overheersen, heeft niet-overheersen om hem omhoog te voeren.
- 28) Iemand die geneigd is tot afgunst, heeft niet-afgunst om hem omhoog te voeren.
- 29) Iemand die geneigd is tot jaloersheid, heeft niet-jaloersheid om hem omhoog te voeren.
- 30) Iemand die geneigd is tot bedriegen, heeft niet-bedriegen om hem omhoog te voeren.
- 31) Iemand die geneigd is tot huichelen, heeft niet-huichelen om hem omhoog te voeren.
- 32) Iemand die geneigd is tot koppigheid, heeft niet-koppigheid om hem omhoog te voeren.
- 33) Iemand die geneigd is tot hoogmoed, heeft niet-hoogmoed om hem omhoog te voeren.
- 34) Iemand die moeilijk te vermanen is, heeft ontvankelijkheid en handelbaarheid om hem omhoog te voeren.
- 35) Iemand die geneigd is tot het maken van slechte vrienden, heeft het maken van goede vrienden om hem omhoog te voeren.
- 36) Iemand die geneigd is tot onoplettendheid, heeft oplettendheid om hem omhoog te voeren.

- 37) Iemand die geneigd is tot trouweloosheid en onbetrouwbaarheid, heeft trouw en betrouwbaarheid om hem omhoog te voeren.
- 38) Iemand die geneigd is tot schaamteloosheid, heeft schaamte om hem omhoog te voeren.
- 39) Iemand die zonder geweten is, heeft geweten om hem omhoog te voeren.
- 40) Iemand zonder geleerdheid heeft aanwinst van geleerdheid om hem omhoog te voeren.
- 41) Iemand die geneigd is tot luiheid, heeft energiek streven om hem omhoog te voeren.
- 42) Iemand zonder achtzaamheid heeft het vestigen van achtzaamheid om hem omhoog te voeren.
- 43) Iemand zonder wijsheid heeft wijsheid om hem omhoog te voeren.
- 44) Iemand die geneigd is tot verkeerd begrip overeenkomstig zijn persoonlijke opvattingen, die geneigd is eraan vast te houden en ze niet gemakkelijk te verwerpen, hij heeft niet-verkeerd begrip van zijn persoonlijke opvattingen, heeft het niet daaraan vasthouden en heeft gemak bij het verwerpen ervan om hem omhoog te voeren.

BEKOELING

16. "Coenda, het is onmogelijk dat iemand die zelf in een modderpoel is gezonken²³, iemand anders die in de modderpoel is gezonken, eruit kan trekken. Maar het is mogelijk, Coenda, dat iemand die zelf niet in de modderpoel is gezonken, iemand anders die in de modderpoel is gezonken, eruit kan trekken.

"Het is niet mogelijk, Coenda, dat iemand die zelf niet zelfbedwongen is, die niet gedisciplineerd is en die niet bekoeld is (wat zijn hartstochten betreft)²⁴, anderen zelfbedwongen zal maken en gedisciplineerd, ze ertoe brengt de volledige bekoeling (van de hartstochten)²⁵ te bereiken. Maar het is mogelijk, Coenda, dat iemand die zelf zelfbedwongen is, gedisciplineerd en volledig bekoeld (wat de hartstochten betreft) anderen zelfbedwongen zal maken en gedisciplineerd, ze ertoe zal brengen de volledige bekoeling (van de hartstochten) te bereiken. Juist zo, Coenda:²⁶

1) Iemand die geneigd is tot het doen van kwaad, heeft het geen-kwaad-doen om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

- 2) Iemand die geneigd is tot het doden van levende wezens, heeft het afzien van het doden van levende wezens om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 3) Iemand die geneigd is tot het nemen wat niet is gegeven, heeft het afzien van nemen wat niet is gegeven om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 4) Iemand die geneigd is tot onkuisheid, heeft kuisheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 5) Iemand die geneigd is tot valse getuigenis, heeft het afzien van valse getuigenis om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 6) Iemand die geneigd is tot lasteren, heeft het afzien van lasteren om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 7) Iemand die geneigd is tot ruwe taal, heeft het afzien van ruwe taal om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 8) Iemand die geneigd is tot roddelpraat, heeft het afzien van roddelpraat om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 9) Iemand die geneigd is tot hebzucht, heeft niet-hebzucht om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 10) Iemand die geneigd is tot gedachten van kwaadwilligheid, heeft niet-kwaadwilligheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 11) Iemand die geneigd is tot verkeerde visies, heeft juiste visies om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 12) Iemand die geneigd is tot verkeerde bedoeling, heeft juiste bedoeling om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 13) Iemand die geneigd is tot verkeerde taal, heeft juiste taal om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 14) Iemand die geneigd is tot verkeerde daden, heeft juiste daden om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 15) Iemand die geneigd is tot verkeerd levensonderhoud, heeft juist levensonderhoud om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 16) Iemand die geneigd is tot verkeerde inspanning, heeft juiste inspanning om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.
- 17) Iemand die geneigd is tot verkeerde oplettendheid, heeft juiste oplettendheid om daardoor de volledige bekoeling ervan

te bereiken.

18) Iemand die geneigd is tot verkeerde konsentrasie, heeft juiste konsentrasie om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

19) Iemand die geneigd is tot verkeerde kennis, heeft juiste kennis om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

20) Iemand die geneigd is tot verkeerde bevrijding, heeft juiste bevrijding om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

21) Iemand die overweldigd is door luiheid en traagheid, heeft vrijheid van luiheid en traagheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

22) Iemand die geneigd is tot opgewondenheid, heeft niet-opgewondenheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

23) Iemand die geneigd is tot twijfelen, heeft vrijheid van twijfelen om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

24) Iemand die geneigd is tot boosheid, heeft vrijheid van boosheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

25) Iemand die geneigd is tot vijandigheid, heeft vrijheid van vijandigheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

26) Iemand die geneigd is tot belasteren, heeft niet-belasteren om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

27) Iemand die geneigd is tot overheersen, heeft niet-overheersen om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

28) Iemand die geneigd is tot afgunst, heeft niet-afgunst om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

29) Iemand die geneigd is tot jaloersheid, heeft niet-jaloersheid om daardoor de volledige bekoeling te bereiken.

30) Iemand die geneigd is tot bedriegen, heeft niet-bedriegen om daardoor de volledige bekoeling te bereiken.

31) Iemand die geneigd is tot huichelen, heeft niet-huichelen om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

32) Iemand die geneigd is tot koppigheid, heeft niet-koppigheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

33) Iemand die geneigd is tot hoogmoed, heeft niet-hoogmoed om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

34) Iemand die moeilijk te vermanen is, heeft ontvankelijkheid en handelbaarheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te

bereiken.

35) Iemand die geneigd is tot het maken van slechte vrienden, heeft het maken van goede vrienden om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

36) Iemand die geneigd is tot onoplettendheid, heeft oplettendheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

37) Iemand die geneigd is tot trouweloosheid en onbetrouwbaarheid, heeft trouw en betrouwbaarheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

38) Iemand die geneigd is tot schaamteloosheid, heeft schaamte om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

39) Iemand die zonder geweten is heeft geweten om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

40) Iemand zonder geleerdheid heeft aanwinst van geleerdheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

41) Iemand die geneigd is tot luiheid, heeft energiek streven om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

42) Iemand zonder achtzaamheid heeft het vestigen van achtzaamheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

43) Iemand zonder wijsheid heeft wijsheid om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

44) Iemand die geneigd is tot verkeerd begrip overeenkomstig zijn persoonlijke opvattingen, die geneigd is eraan vast te houden en ze niet gemakkelijk te verwerpen, hij heeft niet-verkeerd begrip van zijn persoonlijke opvattingen, heeft het niet daaraan vasthouden en heeft gemak bij het verwerpen ervan om daardoor de volledige bekoeling ervan te bereiken.

17. "Aldus, Coenda, heb ik u de instructie over uitwissing getoond, heb ik u de instructie over het voortbrengen van gedachten getoond, heb ik u de instructie over vermijding getoond, heb ik u de instructie over de weg omhoog getoond, heb ik u de instructie over bekoeling getoond.

18. "Wat er voor zijn volgelingen gedaan kan worden door een meester die hun welzijn wil behartigen en die mededogen met hen heeft, dat heb ik gedaan voor u, Coenda.²⁷ Er zijn hier wortels van bomen, er zijn lege plaatsen. Mediteer, Coenda, stel het niet uit, opdat u er later geen spijt van heeft. Dit is mijn boodschap voor u."

Aldus sprak de Gezegende. Tevredengesteld verheugde de eerwaarde Coenda zich over de woorden van de Gezegende.

(slotvers, toegevoegd door de Thera's van het Eerste Konsilie:)

Diep als de oceaan is deze Soettanta over uitwissing,
handelende over 44 punten, ze in 5 sekties tonende.

1) Mahā-Coenda Thera was de broer van de eerwaarde Saripoetta Thera.
2) leerstellingen over zelf of de wereld: volgens het kommentaar heeft dit betrekking op: a) de 20 typen van geloof in persoonlijkheid, namelijk 4 voor elk van de 5 groepen van bestaan (khandha); b) 8 verkeerde visies over zelf en wereld als zijnde eeuwig, niet eeuwig, zowel eeuwig als niet eeuwig, noch eeuwig noch niet eeuwig, en dezelfde 4 alternatieve visies betreffende eindig en oneindig.

3) in een monnik die pas aan het begin is van zijn meditatieve overwegingen:
Kommentaar: "Dit heeft betrekking op iemand die aan het begin is van zijn inzicht-meditatie (wipassanā-bhawana) en die nog niet het Pad van Stroomwinning (Sotāpatti) heeft bereikt". Op het Pad van Stroomwinning is de belemmering van geloof in persoonlijkheid voorgoed verwijderd. De praktijk van het inzicht van de beginner strekt zich uit van de 'Onderscheiding van mentaliteit en lichamelijke' tot en met de 'Kennis van ontstaan en vergaan'. Zie hierover Wissoedhi Magga, hoofdstuk 18, 20, 21.

Volgens het kommentaar betreft de vraag van de Thera diegenen die de graad van hun verworvenheden overschatten, dat wil zeggen degenen die menen dat zij, in hun meditatieve praktijk, het een of ander resultaat bereikt hebben, terwijl dat in feite niet zo is. Overschatting in die zin 'ontstaat niet in onwetende gewone mensen die volledig in het wereldse leven zijn verdiept. En het ontstaat ook niet in Nobele Volgelingen; immers, in iemand-die-de-stroom-binnengegaan-is (sotāpanna) ontstaat de overschatting niet dat hij iemand-die-eenmaal-wederkeert is (enz.). Overschatting kan slechts verschijnen in iemand die inderdaad (meditatie) oefent en die tijdelijk de belemmeringen heeft onderworpen door gemoedsrust (samatha) of door inzicht. - Mahā-Coenda Thera was een Arahat (Volmaakt Heilige) en hij was zelf niet zo iemand die zichzelf overschat. Maar door deze vraag te formuleren stelde hij zichzelf in de plaats van iemand die dat wel is. Of, zoals anderen beweren, er kunnen zulke zelfoverschatters onder zijn leerlingen zijn geweest en om hen het antwoord van de Boeddha mee te delen, stelde hij die vraag".

4) het objekt waarin: Kommentaar: "Het objekt of de basis zijn de vijf groepen (khandha); immers alle verkeerde meningen over zelf en wereld kunnen alleen betrekking hebben op de vijf groepen of op een ervan. (Zie: The Wheel nr. 47/48: Discourse on the Snake Simile, p. 8; en The Wheel nr. 11: Anattā en Nibbāna, p. 18.)

5) waarin die meningen ontstaan: dat wil zeggen voor de eerste keer ont-

staan, zonder eerder verschenen te zijn (Kommentaar).

ten grondslag liggen: d.w.z. gewoonlijk verschijnen (verg. 'neiging' welke openlijk of verborgen kan zijn). - Kommentaar: "Dit heeft betrekking op meningen waaraan herhaaldelijk is toegegeven en die sterk zijn geworden en die niet zijn verwijderd" (door uiteindelijke verdrijving, aldus het Sub-kommentaar).

aktief worden: Kommentaar: "Verkeerde meningen die zijn aangekomen aan de (daad-)deuren van lichaam en spraak", d.w.z. die uitdrukking hebben gevonden in daad en woorden.

6) met juiste wijsheid: Kommentaar: "Met inzicht-wijsheid, eindigende met de kennis die behoort tot het Pad van Stroomwinning".

7) zoals het werkelijk is: Kommentaar: "Omdat de vijf groepen slechts bestaan op die manier (d.w.z. als iets 'dat niet van mij' enz. is). Maar als het is opgevat op de manier 'het is van mij' (enz.) dan bestaan ze eenvoudig niet'.

8) dit is niet van mij: hierdoor is begeerte verworpen.

9) dit ben ik niet: dit heeft betrekking op de verwerping van hoogmoed.

10) dit is niet mijn zelf: dit heeft betrekking op de verwerping van verkeerde meningen.

11) opgeven en verwerpen: Kommentaar: "Beide termen zijn synoniem met het uiteindelijke 'opgeven door uitroeiing' van verkeerde meningen, dat plaats heeft bij Stroomwinning, als de hindernis van geloof in persoonlijkheid is vernietigd".

12) Thans spreekt de Boeddha uit Zichzelf over een ander soort van zelfoverschatters, namelijk over degenen die een van de acht meditatieve verworvenheden (samapatti) verwezenlijkt hebben en menen dat dit ware 'uitwissing' (sallekha) betekent.

De gewone betekenis van sallekha is: soberheid, ascetisme, maar in het gebruik van de Boeddha is het de radikale 'uitwissing' of verwijdering van de smetten.

Sallekha = sam-lekha; is ontleend aan de wortel: likh - krabben, krassen. Daarvandaan: likhati - a) inkrassen, schrijven; b) afkrabben, verwijderen; en samlikhati = volledig verwijderen.

Een interessante parallel is ascesis, ontleend aan het Griekse askeuein = krabben.

De weergave door 'uitwissing' is van Nānamoli Thera; Soma Thera heeft 'doorhaling' en I.B.Horner heeft 'schrapping'.

De acht stadia van meditatie die hier in de toespraak gegeven zijn, bestaan uit de vier fijnstoffelijke meditatieve verdiepingen en de vier onstoffelijke meditatieve verdiepingen. Het kommentaar zegt dat deze meditatieve verworvenheden 'gemeenschappelijk zijn met de asceten buiten' (de orde van de

Boeddha).

Kommentaar: "de meditatieve verdieping van de zelfoverschatter is noch 'uitwissing' noch is het 'het pad van oefening voor uitwissing'. En waarom niet? Omdat die meditatieve verdieping door hem niet is gebruikt als basis voor inzicht, d.w.z. na uit de meditatieve verdieping gerezen te zijn, onderzoekt hij niet grondig de (lichamelijke en geestelijke) formaties. (Zie Wi-soeddhi Magga, hfst. XVIII, p.3) Zijn meditatieve verdieping produceert alleen het eenpuntig gericht zijn van de geest en is een 'verblijfplaats in gemak hier en nu', zoals onze tekst zegt."

13) waarnemingen van lichamelijkeheid: zijn de meditatieve verdiepingen van het fijnstoffelijk gebied en ook die dingen die het objekt ervan zijn.

14) waarnemingen van zintuiglijke reactie: (patighasāñña) zijn waarnemingen die zijn ontstaan door de invloed van de lichamelijke en zintuiglijke basis (oog, oor, enz.) en de objekten ervan.

15) waarnemingen van verscheidenheid: zijn waarnemingen die ontstaan in een verscheidenheid van velden, of verscheidene waarnemingen in verscheidene velden. Dit heeft betrekking op alle waarnemingen die behoren tot de zintuiglijke gebieden.

16) Kommentaar: "Thans toont de Gezegende op 44 manieren waar 'uitwissing' geoefend kan worden. ... Maar waarom zijn het geen kwaad doen en andere staten beschouwd als 'uitwissing' in tegenstelling tot de acht meditatieve verworvenheden? Omdat zij een basis zijn voor het bovenwereldse; terwijl voor buitenstaanders de acht verworvenheden slechts een basis zijn voor (voortzetting van) de ronde van bestaan (omdat zij door niet-Boeddhisten geoefend worden omwille van wedergeboorte in hogere werelden). Maar in de Orde van de Boeddha is zelfs het nemen van de Toevlucht een basis voor het bovenwereldse."

Subkommentaar: "Als iemand het lijden van Samsāra wenst te boven te komen en dan met vreugdevol vertrouwen zijn toevlucht neemt tot het Drievoudig Juweel, dan zal dit toevlucht nemen voor hem een steunende voorwaarde zijn voor Hogere Deugd, enz. (dit is: Hogere Mentaliteit en Hogere Wijsheid), en het kan hem geleidelijk voeren tot het bereiken van het Pad van Begrijpen (dassanamagga; dit is sotāpatti)."

DE 44 MANIEREN VAN UITWISSING:

(1) Kwaadwilligheid en niet kwaadwilligheid zijn niet gehecht aan een groep van termen zoals de meeste andere kwaliteiten. Over niet-kwaadwilligheid zie noot 17.

(2)-(11) zijn de tien gedragslijnen van daad, onheilzaam en heilzaam, betrekking hebbende op lichaam (2-4), spraak (5-8) en geest (9-11).

(12)-(18) zijn de laatste zeven factoren van het Achtvoudige Pad (verkeerde en juiste factoren, ook genaamd de acht staten van verkeerdheid of juistheid. De eerste faktor van het Pad, juiste (of verkeerde) visie, is niet afzonderlijk genoemd, omdat hij gelijk is met (11).

(19)-(20) worden vaak toegevoegd aan het Achtvoudige Pad.

(21)-(23) zijn de laatste drie van de vijf hindernissen (niwarana); de eerste twee zijn identiek met (2) en (2) en zijn daarom hier niet herhaald.

(24)-(33) zijn tien van de zestien smetten, genoemd in Mj. 7 (gelijkenis van de doek).

(34)-(36) worden in het commentaar de gemengde factoren genoemd.

(37)-(43) zijn de zeven goede eigenschappen, genoemd in Maj. 53 - Commentaar: "In deze samenhang zijn ze genoemd als de gehele uitrusting vormende voor inzicht".

(44) is niet gehecht aan enige groep van termen (zie noot 18).

17) Commentaar: "Het geen kwaad doen is 'uitwissing' genoemd omdat daardoor het kwaad doen uitgewist, d.w.z. afgesneden wordt. Deze methode van uitleg is van toepassing op alle andere termen".

Sub-Kommentaar: "Maar waarom is het geen-kwaad-doen (of niet-geweld, ahimsa) direkt aan het begin genoemd? Omdat ze de wortel is van alle deugden; het geen-kwaad-doen is namelijk een synoniem van mededogen. Speciaal is het de basis-oorzaak van moraliteit omdat het iemand doet afzien van immoreel gedrag welk laatste als karakteristiek kenmerk heeft het kwaad doen van anderen. Juist zoals het doden van levende wezens het kwetsen van anderen als kenmerk heeft, evenals het wegnemen van andermans bezit; want "Iemands rijkdom stelen is erger dan hem te doden". En op gelijke wijze verwijdert kuisheid de oorzaak van de pijnen van geboorte, enz. En het is vast niet nodig het kwaad te noemen dat door echtbreuk geschiedt. Duidelijk is ook het kwaad dat door anderen gedaan wordt door bedriegen, door tweedracht zaaien en door lasteren. Het kenmerk van het kwetsen van anderen is ook gehecht aan roddelen omdat dit het heilzame wegneemt en doet ontstaan wat niet heilzaam is; aan begeerte omdat dit doet nemen wat niet is gegeven; aan kwaadwilligheid omdat dit doden veroorzaakt, enz.; aan verkeerde visies omdat deze de oorzaak zijn van alles wat onheilzaam is. Iemand die verkeerde visies erop na houdt, kan, in de overtuiging juist te handelen, levende wezens doden en anderen aansporen evenzo te handelen; om maar te zwijgen over andere (en minder immorele daden waartoe men bewogen wordt door verkeerde visies).

"Het geen-kwaad-doen (dit is het principe van niet-geweld) heeft het karakteristieke kenmerk om iemand te doen afzien van immoreel gedrag, hetwelk van zijn kant het kenmerk heeft van kwaad-doen. Daarom is het geen-kwaad-doen een speciaal krachtige produktieve oorzaak van moreel gedrag; en moreel ge-

drag is weer de basis voor konzentratie van de geest; terwijl konzentratie de basis is voor wijsheid. Op die manier is het geen-kwaad-doen de wortel van alle deugzaamheid. Verder, in het geval van het hoogste type mensen die nobele aspiraties hebben, die oplettend en wijs handelen, leidt ook hun geestelijke konzentratie en hun wijsheid, evenals hun moraliteit, naar het heil en het geluk van anderen. Ook op die manier is mededogen de wortel van alle deugzaamheid en is daarom aan het begin genoemd.

"Dan (na het geen-kwaad-doen) zijn de heilzame handelwijzen (2-11) ingesloten om te tonen dat deze staten geproduceerd worden door het geen-kwaad-doen. Daarna volgen de acht staten van juistheid (11-18) om te tonen dat ze veroorzaakt moeten worden door ze te baseren op moraliteit hetwelk de wortel is van deze deugden. Dan is de afscheiding van de hindernissen (21-23 en 16, 17) ingesloten om aan te tonen dat dit de eerste taak is voor iemand die van plan is om (zijn oefening van) het Achtvoudige Pad te zuiveren. Daarna volgt het verwijderen van de smetten (24-33) om aan te tonen dat uitwissing voltooid is door het opgeven van boosheid (24) enz. En het verwijderen van de smetten zal sukses hebben als er de hulp bij is van ontvankelijkheid voor advies, nobele vriendschap en oplettende ijver (34-36). Dan zijn de zeven nobele eigenschappen (37-43) ingesloten om te tonen dat ze tot perfectie zullen komen in hem die begiftigd is met ontvankelijkheid en de andere (twee factoren); en dat ze van hun kant, na inzicht te hebben versterkt, zullen leiden naar de Paden van Heiligheid. Tenslotte is het gedeelte over 'verkeerd begrip overeenkomstig de individuele visies van iemand' enz. (44) bedoeld om aan te tonen dat voor zo iemand (dit is voor iemand geneigd tot uitwissing) die verkeerde houding een hindernis is om de bovenwereldse deugden te verkrijgen en dat het daarom geheel en al moet worden vermeden. Dit gedeelte over verkeerd begrip (waarover noot 18) is ook bedoeld om aan te tonen dat iemand die, door het juiste gedrag hier omschreven, in het proces is om een van de Paden van Heiligheid te bereiken, geleid zal worden naar het toppunt van uitwissing (door deze laatstgenoemde drievoudige manier van uitwissing).

Op die manier moet het doel worden verstaan om deze 44 manieren van uitwissing op te sommen en ook de volgorde waarin ze in de toespraak verschijnen".

18) Kommentaar: "Een enkele verkeerde visie (of verkeerde houding) welke een hindernis is voor de bovenwereldse eigenschappen en daarom niet naar bevrijding leidt, is hier beschreven in drie aspecten:

- a) 'anderen zullen verkeerd begrip hebben overeenkomstig hun individuele visies',
- b) 'zullen er aan vasthouden',

c) 'zullen ze niet gemakkelijk verwerpen', - Kommentaar: "Er zijn personen die hun visies kunnen verwerpen bij het zien van een overtuigende reden. Anderen echter kunnen hun visies niet opgeven, zelfs als vele redenen aange-toond zijn. En van hen is gezegd dat zij 'niet gemakkelijk verwerpen'. Het heeft betrekking op degenen die zich sterk vasthechten aan een subjectieve visie die bij hen is opgekomen, menende: 'Alleen dit is de waarheid'. Zelfs als de Boeddha's of anderen hen redenen tonen, geven zij hun visies niet op. Welk idee zulke mensen ook opvatten, hetzij in overeenstemming met de Leer of niet, zij zullen zeggen: "Zo is het door onze leraar verteld. Zo hebben wij het geleerd". En zij trekken zich in zichzelf terug zoals een schildpad zijn ledematen binnen de schaal terugtrekt. Zij houden vast aan hun visies met de vaste greep van een krokodil en laten niet los."

19) Heilzame dingen: deze heilzame dingen zijn volgens het sub-kommentaar de manieren van uitwissing die voordien genoemd zijn.

20) Sub-kommentaar: "Voor degenen die de oefening van uitwissing niet kunnen opnemen door daadwerkelijke toepassing, is zelfs het ontstaan van een gedachte, d.w.z. een neiging ertoe (naar uitwissing) van groot belang."

Het kommentaar zegt dat een heilzame gedachte van groot belang is omdat ze geheel en al leidt naar voorspoed en geluk en omdat ze de oorzaak is voor de daarop volgende daden in overeenstemming ermee. Voorbeelden zijn gegeven, te beginnen met de intentie aalmoezen te geven aan monniken tot en met de aspiratie voor Boedddhaschap. Het sub-kommentaar zegt echter dat in sommige gevallen het belang niet is gelegen in de gedachte zelf maar alleen in de daadwerkelijke uitvoering ervan. Dit heeft zeker betrekking op de intentie aalmoezen, enz. te geven. Maar in de pogingen om de smetten uit te wissen, is de formatie van een geestelijke houding die gericht is op uitwissing, of m.a.w. het besluit van het hart, zeker een belangrijke faktor.

Degene die het Pad van Uitwissing heeft gekozen als zijn manier van oefening, wordt aangeraden alle 44 punten te herhalen en ze te verbinden met het ernstige besluit van het hart.

21) Kommentaar: "Om het kwaad doen te vermijden, is er de gereedgekomen weg van het geen-kwaad-doen. Door daarop te lopen kan men gemakkelijk geluk ervaren onder mensen of goden, of kan men oversteken (door de doorwaadbare plaats) van deze wereld (naar de andere oever, Nibbāna). - Dezelfde methode van uitleg is van toepassing voor de anderen zinnen."

22) Kommentaar: "De betekenis is deze: alle onheilzame staten van geest, of ze wedergeboorte voortbrengen of niet, en of ze bij een gegeven wedergeboorte kamma-resultaten voortbrengen of niet, - alle leiden door kracht van hun type (d.w.z. door onheilzaam te zijn) neerwaarts (naar lagere sferen): zo en niet anders zijn zij; want bij de gelegenheid dat een kamma-resultaat

ervan geoogst wordt, zal dat resultaat ongewenst en niet-plezierig zijn.

"Alle heilzame staten van geest, of ze wedergeboorte voortbrengen of niet, en of ze bij een gegeven wedergeboorte kamma-resultaten voortbrengen of niet, - alle leiden door de kracht van hun type opwaarts: zo en niet anders zijn zij; want bij de gelegenheid dat een kamma-resultaat ervan geoogst wordt, zal dat resultaat wenselijk en plezierig zijn.

"De verbinding (in de toespraak, tussen het algemene beginsel hetwelk als eerste genoemd is en de specifieke toepassing ervan op 44 gevallen) is als volgt: Juist zoals alle onheilzame staten neerwaarts voeren, juist zo is het met die ene staat van het kwaad doen, voor degene die kwaad doet. Juist zoals alle heilzame staten opwaarts voeren, juist zo is het met die ene staat van het geen-kwaad-doen, voor degene die geen kwaad doet.

23) Kommentaar: "In de discipline van de Nobelen is de 'modderpoel' een naam voor de vijf zinnelijke verlangens."

24) niet bekoeld: Kommentaar: "met smetten niet uitgedoofd".

25) Kommentaar: "Er kunnen personen zijn die bezwaar maken dat dit niet korrekt is omdat sommigen komen bij de Doordringing van de Leer (=Stroomwinning) na het luisteren naar een uiteenzetting van de Leer door monniken of nonnen, mannelijke of vrouwelijke lekevolgelingen, die nog wereldlingen zijn (poethoeddjana, d.w.z. die nog geen van de Paden van Heiligheid bereikt hebben). Daarom kan iemand die nog in de modderpoel zit, anderen eruit trekken. - (Antwoord:) Dit moet niet op die manier verstaan worden. Het is de Gezegende die hier het eruit trekken verricht. Veronderstel dat er een koning is die een brief stuurt naar het grensgebied. De mensen daar kunnen niet zelf die brief lezen en zij laten hem door iemand anders lezen die daartoe wel in staat is. Na de inhoud te hebben geleerd, reageren zij er met respect op, omdat ze weten dat het het bevel van de koning is. Maar zij denken niet dat het het bevel is van de brieflezer. Deze ontvangt lofprijzingen alleen voor zijn vlotte en vloeiende lezen van de brief. Op gelijke wijze, zelfs als de predikers met de vaardigheid van de eerwaarde Saripoetta Thera de Leer uitleggen, zijn ze juist als lezers van een brief geschreven door anderen. Hun toespraak moet in waarheid worden toegeschreven aan de Gezegende, zoals het decreet van de koning. De predikers echter ontvangen hun begrensde lofprijzing, juist omdat ze de Leer uitleggen met een vlotte en vloeiende voordracht. Daarom is die formulering in de toespraak korrekt".

26) Voor het verband tussen de manieren van uitwissing en de voorgaande gelijkenis geeft het kommentaar twee alternatieve verklaringen:

a) Juist zoals iemand die niet in de modderpoel is gezonken, anderen eruit kan trekken, evenzo kan hij die zelf geen kwaad doet, een andermans schadelijke wil bekoelen.

b) Juist zoals alleen hij die zijn eigen hartstochten heeft bekoeld, iemand kan helpen die ze niet heeft bekoeld, evenzo kan alleen een wil van geen kwaad doen een schadelijke wil bekoelen.

27) Kommentaar: "Zo ver gaat de taak van een mededogende leraar, namelijk de korrekte uitleg van zijn leer; wat erboven uit gaat, namelijk de praktijk (volgens de leer) is de taak van de leerlingen".

Ideale Eenzaamheid

door Bhikkhoe Ñānānanda, The Wheel 188, Kandy 1973

INLEIDING (verkort vertaald en samengevat)

Over ideale eenzaamheid wordt gesproken in de Bhaddekaratta Soetta. De samenvatting, het overzicht en de uitleg van die soetta is heilzaam en behoort tot de elementen van het Heilige Leven. Ook andere soetta's handelen over ware eenzaamheid.

De Itheranamo Soetta (S. II, 282 ev) handelt over een monnik die alleen vertoefde en die dezelfde manier van leven aan anderen aanpreeft. Eens vroeg de Boeddha hem hoe hij precies het voorschrift en de oefening van het alleen-zijn onderhield. En de monnik antwoordde: "Heer, alleen betreed ik het dorp voor aalmoezen, alleen keer ik terug; alleen zit ik in afzondering en alleen wandel ik op en neer. Aldus, Heer, verblijf ik alleen en vertegenwoordig ik het alleen-zijn".

De Boeddha sprak, noch lovend noch afkeurend, daarop: "Er is, Thera, dit soort van alleen vertoeven; dat ontken ik niet. Maar, Thera, ik zal u de manier tonen waarop het alleen-zijn is vervuld in alle details. Luister oplettend ernaar: Hierin, Thera, wat ook tot het verleden behoort, dat is opgegeven. Wat ook nog moet komen (d.w.z. de toekomst), dat is verlaten. En de begeerte-en-lust voor de huidige manieren van persoonlijkheid is goed onder controle. Aldus, Thera, wordt (het ideaal van) alleen-vertoeven vervuld in alle details ervan".

Om duidelijk te maken dat de ideale alleen-vertoever (eenzaamheid) die volledig voldoet aan de bovengenoemde vereisten, de Arahat zelf is, vat de Boeddha Zijn toespraak samen in het vers:

"Alles te boven gaande, alles wetende,
is de wijze, onbezoedeld in alles,
wel-bevrijd, alles opgevend
wanneer begeerte is versleten.

Die mens zou ik graag bekend maken
als: 'degene die geheel alleen vertoeft'."

Dit ideaal van alleen-vertoeven (eenzaamheid) is ook aldus omschreven in de Bhaddekaratta Soetta (Maj. 131). Het ideaal van eenzaamheid is een eenzaamheid van de geest, welke verkregen wordt door alles op te geven wat behoort tot het verleden

en de toekomst en door verlangen en lust naar de tegenwoordige manieren van persoonlijkheid goed te disciplineren. De ware eenzame is onbesmet t.o.v. alle verschijnselen en is 'wel-bevrijd, alles opgevende'.

Oepadhiwiweka (onthechting van alle grondslagen) zoals Nibbāna aangeduid wordt, is de hoogste geestelijke eenzaamheid (cittawiweka) waarvoor alle pogingen om tot lichamelijke eenzaamheid te komen volledig moeten worden benut. Lichamelijke eenzaamheid is vaak door de Boeddha bevestigd als een noodzakelijke 'voor-vereiste' voor onthechting.

"Als er niemand te zien is
aan voor- of anderkant,
dan is men zeer op zijn gemak
als men in het bos vertoeft
geheel alleen."

(woorden van Ekawihariya Thera = de ouderling
die alleen vertoeft;
Theragata, vers 537.)

Juist zoals lichamelijke eenzaamheid verbonden is met de genoegdoening niemand voor of achter zich te zien, evenzo is ook de geestelijke eenzaamheid gekenmerkt door de afwezigheid van angstige blikken vooruit of achterwaarts. Al het verledene te hebben opgegeven, doet men het verleden niet meer herleven. Door wat tot de toekomst behoort te hebben opgegeven, is men niet langer beangstigd over de toekomst. Dit konsept van verleden en toekomst brengt de manier van denken in ruimte en tijd veel dichter bij elkaar. De bevrijding evenwel van deze twee afleidende elementen vormt op zichzelf niet de volmaakte vrede die het ideaal is van eenzaamheid. Nog een derde element van afleiding moet verwijderd worden. Men moet vrij zijn van zorgen - of de verlangde eenzaamheid nu lichamenlijk of geestelijk is. Daarom is elke diepe gehechtheid aan zijn 'bezittingen' - hetzij materiële of geestelijke - het derde element van afleiding. Als de begeerte-en-lust betreffende zijn tegenwoordige manieren van persoonlijkheid onder volledige controle is gebracht, onderscheidt men wat tegenwoordig is met doordringend inzicht als niet-blijvend (anicca), vol leed (doekkha) en niet zijn eigen (anattā).

De twee soetta's: 'Theranamo' en 'Bhaddekaratta' gaan dus in

het wijzen op een konsept van 'eenzaamheid' veel verder dan de populaire betekenis ervan. En ze hebben meerdere overeenkomsten in andere delen van de Pali canon, zoals o.a.

"Wie niet te ver gaat noch terugblijft,
en wie deze vruchtbare geest heeft overschreden¹
die monnik geeft op het hier en ginder
zoals een slang de oude versleten huid."

(Sn. vers 8)

"Wie niets vóór zich heeft en niets achter zich
en ook niets in het midden - om zijn eigen te noemen,
wie niets bezit en naar niets verlangt,
hem noem ik (de Boeddha)² een Eerwaardige."

(Dhp. V. 421)

"Laat gaan wat vooraf is gegaan,
laat gaan wat nadien komt,
laat uw greep in het midden eveneens gaan,
en ga voorbij alle bestaan;
met de geest bevrijd op elke manier
komt men niet meer tot geboorte en verval."

(Dhp. V. 348)

Ook de Khaggawisana Soetta (over de rhinoceros) (Sn.vv.35-75) handelt over de eenzaamheid, evenals de Moeni Soetta (Sn. 207-221; zie o.a. vers 213). Ook de Nalaka Soetta gaat over de eenzaamheid:

"Laat men zich oefenen in het alleen-verblijven
en in de toevlucht geëigend voor een kluizenaar (voor
iemand die afgezonderd leeft),
'één-zijn' (d.w.z. eenzaamheid) is heiligheid genoemd,
en als u zich verheugt in het alleen-zijn,
dan verlicht u de tien richtingen."

(Sn. v. 718-719)

1) De Eerwaarde Nyanaponika Thera vertaalde: .. wie deze hele werelduitbreiding overwon .. ; en Ir. J.A. Blok vertaalde: .. die de begoocheling heeft overwonnen .. .

2) En in de Saripoetta Soetta vinden we: "Na alle duisternis verdreven te hebben, vond Hij behagen in het alleen-zijn". (Sn. v. 956)

In verband hiermee kan men ook vergelijken de Migadjala Soetta (S. IV, 35 ev) waar de Verlichte de twee termen 'ekawihari' en 'sadoetiyawihari' definieert:

"Er zijn, Migadjala, vormen die kenbaar zijn door het oog, begerenswaardige, prettige, aangename, vol genoegen, verbonden met genot der zinnen en aanlokkelijk. Veronderstel dat een monnik behagen schept daarin, ze laat gelden, ernaar verlangt. Dan, zelfs als hij er behagen in schept, ze laat gelden en ernaar verlangt, ontstaat er behagen. Als er behagen is, is hij vol lust. En wanneer hij vol lust is, is er slavernij. Een monnik die geboeid is door de band van behagen, Migadjala, heet 'iemand die vertoeft met een tweede' (sadoetiyawihari)."

De Boeddha gaat dan verder met een gelijke opsomming betreffende de objekten van de andere zintuigen. Hij vat het samen in de volgende woorden:

"Een monnik die aldus vertoeft, Migadjala, zelfs als hij zijn toevlucht neemt tot afgelegen plaatsen in het woud, waar weinig geluid is, weinig lawaai, oorden die verlaten zijn van mensen en waar men, door mensen ongestoord, kan verblijven - plaatsen geschikt voor meditatieve afzondering - toch wordt hij dan nog genoemd 'iemand die vertoeft met een tweede'. En waarom? Omdat begeerte zijn 'tweede' (d.w.z. zijn metgezel) is en omdat die niet door hem is opgegeven. Daarom wordt hij genoemd: 'iemand die vertoeft met een tweede'."

De eenzame, degene die alleen vertoeft (ekawihari) is dan gedefiniëerd als de monnik die geen behagen schept in de objekten van de zes zintuigen, ze niet laat gelden en er niet naar verlangt en aldus vrij is van de slavernij van de boei van behagen. De samenvatting van de Verhevene in dit geval is niet minder krachtig dan Zijn slotopmerking in de Nagita Soetta:

"Een monnik die aldus verblijft, Migadjala, zelfs als hij vertoeft in het dorp, temidden van monniken, nonnen, mannelijke of vrouwelijke lekevolgelingen, koningen, ministers, leraren en volgelingen van andere sekten - dan wordt hij toch een alleenverbljver genoemd. En waarom? Omdat begeerte zijn 'tweede' is en die begeerte is door hem opgegeven. Daarom heet hij: 'alleenverbljver' (eenzame)."

Het ideale soort van eenzaamheid zoals aanbevolen in de twee soetta's Itheranamo en Migadjala is ook het thema van de Bhaddekaratta Soetta.

Bhaddekaratta Soetta

Maj.Nik. 131

in het Engels vertaald door Bhikkhōe Ñānananda,
The Wheel no.188, p.19-22, Kandy 1973.

DE TOESPRAAK OVER DE IDEALE LIEFHEBBER VAN EENZAAMHEID

'Aldus heb ik gehoord: Eens vertoefde de Verhevene te Sa-watthi, in het klooster van Anathapiṇḍika. Daar sprak Hij de monniken aldus toe: "Monniken, ik zal u de samenvatting en de uiteenzetting van de ideale liefhebber van eenzaamheid preken. Luister oplettend.

Laat men niet het verleden nog eens opsporen
of smachten naar de toekomst - die nog moet komen;
wat tot het verleden behoort, is achtergelaten,
nog niet bereikt is hetgeen nog komen moet.
Maar wat thans is, neemt hij waar -
met inzicht, zoals en wanneer het komt.
In het onbeweeglijke, het niet-prikkelbare,
in die staat moet de wijze groeien.
Vandaag nog moet men zich beijveren,
morgen kan de dood al komen - wie weet?
Want geen afspraak kunnen we maken
met de dood en zijn machtige heerscharen.
Maar iemand die aldus oplettend vertoeft
overdag en 's nachts, onvermoeibaar,
hij is door de Stille Wijze genoemd:

'De ideale liefhebber van eenzaamheid'.

En hoe, monniken, spoort men het verleden nog eens op? Hij denkt: 'Ik had zo'n vorm in het verleden' en hij denkt er met genoeg aan. Hij denkt: 'Ik had zulke gevoelens in het verleden' en hij denkt er met genoeg aan. Hij denkt: 'Ik had zulke waarnemingen in het verleden' en hij denkt er met genoeg aan. Hij denkt: 'ik had zulke gedachten en ideeën in het verleden' en hij denkt er met genoeg aan. Hij denkt: 'Ik had zo'n bewustzijn in het verleden' en hij denkt er met genoeg aan. Zo, monniken, spoort men het verleden nog eens op.

En hoe, monniken, spoort men het verleden niet meer op? Hij

denkt: 'Ik had zo'n vorm in het verleden' maar hij denkt er niet met genoeg aan. Hij denkt: 'Ik had zulke gevoelens in het verleden' maar hij denkt er niet met genoeg aan. Hij denkt: 'Ik had zulke waarnemingen in het verleden' maar hij denkt er niet met genoeg aan. Hij denkt: 'Ik had zulke gedachten en ideeën in het verleden' maar hij denkt er niet met genoeg aan. Hij denkt: 'Ik had zo'n bewustzijn in het verleden' maar hij denkt er niet met genoeg aan. Zo, monniken, spoort men het verleden niet meer op.

En hoe, monniken, smacht men naar de toekomst? Hij denkt: 'Ik kan zo'n vorm hebben in de toekomst' en hij scheidt behagen in die gedachte. Hij denkt: 'Ik kan zulke gevoelens hebben in de toekomst' en hij scheidt behagen in die gedachte. Hij denkt: 'Ik kan zulke waarnemingen hebben in de toekomst' en hij scheidt behagen in die gedachte. Hij denkt: 'Ik kan zulke gedachten en ideeën hebben in de toekomst' en hij scheidt behagen in die gedachte. Hij denkt: 'Ik kan zo'n bewustzijn hebben in de toekomst' en hij scheidt behagen in die gedachte. Zo, monniken, smacht men naar de toekomst.

En hoe, monniken, smacht men niet meer naar de toekomst? Hij denkt: 'Ik kan zo'n vorm hebben in de toekomst' maar hij scheidt geen behagen in die gedachte. Hij denkt: 'Ik kan zulke gevoelens hebben in de toekomst' maar hij scheidt geen behagen in die gedachte. Hij denkt: 'Ik kan zulke waarnemingen hebben in de toekomst' maar hij scheidt geen behagen in die gedachte. Hij denkt: 'Ik kan zulke gedachten en ideeën hebben in de toekomst' maar hij scheidt geen behagen in die gedachte. Hij denkt: 'Ik kan zo'n bewustzijn hebben in de toekomst' maar hij scheidt geen behagen in die gedachte. Zo, monniken, smacht men niet meer naar de toekomst.

En hoe is men geleid naar tegenwoordige dingen? Monniken, een niet-onderricht gewoon mens die geen rekening houdt met de Nobelen, is onbekwaam in de Leer van de Nobelen, ongeoeffend in de Leer van de Nobelen. Hij houdt geen rekening met de goede liederen, hij is onbekwaam in de Leer van de goede liederen, is ongeoeffend in de Leer van de goede liederen. En daarom beziet hij vorm als zelf, of zelf als vorm hebbend, of vorm als in zelf, of zelf als in vorm. Hij beziet gevoelens als zelf, of zelf als gevoelens hebbend, of gevoelens als in zelf, of zelf als in gevoelens. Hij beziet waarneming als zelf, of zelf als waarne-

ming hebbend, of waarneming als in zelf, of zelf als in waarneming. Hij beziet gedachten en ideeën als zelf, of zelf als gedachten hebbend, of gedachten als in zelf, of zelf als in gedachten en ideeën. Hij beziet bewustzijn als zelf, of zelf als bewustzijn hebbend, of bewustzijn als in zelf, of zelf als in bewustzijn. Zo, monniken, is men geleid naar tegenwoordige dingen.

En hoe, monniken, is men niet geleid naar tegenwoordige dingen? Monniken, een onderrichte Nobele volgeling die rekening houdt met de Nobelen, is bedreven in de Leer van de Nobelen, geoefend in de Leer van de Nobelen. Hij houdt rekening met de goede lieden, is bedreven in de Leer van de goede lieden, geoefend in de Leer van de goede lieden. En daarom beziet hij niet vorm als zelf, of zelf als vorm hebbende, of vorm als in zelf, of zelf als in vorm. Hij beziet niet gevoelens als zelf, of zelf als gevoelens hebbende, of gevoelens als in zelf, of zelf als in gevoelens. Hij beziet niet waarneming als zelf, of zelf als waarneming hebbend, of waarneming als in zelf, of zelf als in waarneming. Hij beziet niet gedachten en ideeën als zelf, of zelf als gedachten hebbend, of gedachten als in zelf, of zelf als in gedachten en ideeën. Hij beziet niet bewustzijn als zelf, of zelf als bewustzijn hebbend, of bewustzijn als in zelf, of zelf als in bewustzijn. Zo, monniken, is men niet geleid naar tegenwoordige dingen.

Laat men niet het verleden nog eens opsporen
of smachten naar de toekomst - die nog moet komen;
wat tot het verleden behoort, is achtergelaten,
nog niet bereikt is hetgeen nog komen moet.

Maar wat thans is, neemt hij waar -
met inzicht, zoals en wanneer het komt.

In het onbeweeglijke, niet-prikkelbare,
in die staat moet de wijze groeien.

Vandaag nog moet men zich beijveren,
morgen kan de dood al komen - wie weet?

Want geen afspraak kunnen we maken
met de dood en zijn machtige heerscharen.

Maar iemand die aldus oplettend vertoeft
overdag en 's nachts, onvermoeibaar,

hij is door de Stille Wijze genoemd:

'De ideale liefhebber van eenzaamheid'.

Met betrekking hierop is gezegd: "Monniken, ik zal u de samenvatting en de uiteenzetting van de ideale liefhebber van eenzaamheid preken". Aldus sprak de Verhevene. Vol vreugde verblijdden de monniken zich in wat door de Verhevene was gesproken.

een gedeelte van de

Mahākaccana Bhaddekaratta Soetta

(de uitleg van de 'Samenvatting' door de eerwaarde Mahākaccana)
The Wheel no. 188, p.23-26, Kandy 1973

In het Engels vertaald door Bhikkhoe Ñānananda.

"Met betrekking tot die samenvatting, vrienden, die de Verhevene reciteerde, maar waarvan hij de betekenis niet in details uitlegde - van die samenvatting versta ik de gedetailleerde betekenis aldus:

Hoe, vrienden, spoort men het verleden nog eens op? Hij denkt: 'Zo was mijn oog in het verleden, zo waren vormen' en zijn bewustzijn is er stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, schept hij er behagen in; er behagen in scheppend, spoort hij het verleden nog eens op. Hij denkt: 'Zo was mijn oor in het verleden, zo waren geluiden' en zijn bewustzijn is er stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, schept hij er behagen in; er behagen in scheppend, spoort hij het verleden nog eens op. Hij denkt: 'Zo was mijn neus in het verleden, zo waren geuren' en zijn bewustzijn is er stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, schept hij er behagen in; er behagen in scheppend, spoort hij het verleden nog eens op. Hij denkt: 'Zo was mijn tong in het verleden, zo waren smaken' en zijn bewustzijn is er stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, schept hij er behagen in; er behagen in scheppend, spoort hij het verleden nog eens op. Hij denkt: 'Zo was mijn lichaam in het verleden, zo waren aanrakingen' en zijn bewustzijn is er stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, schept hij er be-

hagen in; er behagen in scheppend, spoort hij het verleden nog eens op. Hij denkt: 'Zo was mijn geest¹ in het verleden, zo waren ideeën' en zijn bewustzijn is er stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, spoort hij het verleden nog eens op. Dat is, vrienden, hoe men het verleden nog een opspoort.

En hoe, vrienden, spoort men het verleden niet meer op? Hij denkt: 'Zo was mijn oog in het verleden, zo waren vormen' maar zonder dat zijn bewustzijn er gebonden is door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, spoort hij het verleden niet meer op. Hij denkt: 'Zo was mijn oor in het verleden, zo waren geluiden' maar zonder dat zijn bewustzijn er gebonden is door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, spoort hij het verleden niet meer op. Hij denkt: 'Zo was mijn neus in het verleden, zo waren geuren' maar zonder dat zijn bewustzijn er gebonden is door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, spoort hij het verleden niet meer op. Hij denkt: 'Zo was mijn tong in het verleden, zo waren smaken' maar zonder dat zijn bewustzijn er gebonden is door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, spoort hij het verleden niet meer op. Hij denkt: 'Zo was mijn lichaam in het verleden, zo waren aanrakingen' maar zonder dat zijn bewustzijn er gebonden is door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, spoort hij het verleden niet meer op. Hij denkt: 'Zo was mijn geest in het verleden, zo waren ideeën' maar zonder dat zijn bewustzijn er gebonden is door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, spoort hij het verleden niet meer op. Dat is, vrienden, hoe men het verleden niet meer opspoort.

En hoe, vrienden, smacht men naar de toekomst? Hij denkt:
1. dwz verstand, denken, wilsakties, geestelijke vermogens e.d.

'Mijn oog kan zo zijn in de toekomst en vormen zo' en hij verlangt er vurig naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo vurig verlangt, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, smacht hij naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn oor kan zo zijn in de toekomst en geluiden zo' en hij verlangt er vurig naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo vurig verlangt, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, smacht hij naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn neus kan zo zijn in de toekomst en geuren zo' en hij verlangt er vurig naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo vurig verlangt, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, smacht hij naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn tong kan zo zijn in de toekomst en smaken zo' en hij verlangt er vurig naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo vurig verlangt, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend smacht hij naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn lichaam kan zo zijn in de toekomst en aanrakingen zo' en hij verlangt er vurig naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo vurig verlangt, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, smacht hij naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn geest kan zo zijn in de toekomst en ideeën zo' en hij verlangt er vurig naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij vurig verlangt, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, smacht hij naar de toekomst. Dat is, vrienden, hoe men smacht naar de toekomst.

En hoe, vrienden, smacht men niet naar de toekomst? Hij denkt: 'Mijn oog kan zo zijn in de toekomst en vormen zo' maar hij verlangt er niet naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo niet verlangt, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, smacht hij niet naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn oor kan zo zijn in de toekomst en geluiden zo' maar hij verlangt er niet naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo niet verlangt, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, smacht hij niet naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn neus kan zo zijn in de toekomst en geuren zo' maar hij verlangt er niet naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo niet verlangt, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, smacht hij niet naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn tong kan zo zijn in de toekomst en smaken zo' maar hij verlangt er niet naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo niet verlangt, scheidt hij er geen behagen in; er geen be-

hagen in scheppend, smacht hij niet naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn lichaam kan zo zijn in de toekomst en aanrakingen zo' maar hij verlangt er niet naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo niet verlangt, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, smacht hij niet naar de toekomst. Hij denkt: 'Mijn geest kan zo zijn in de toekomst en ideeën zo' maar hij verlangt er niet naar te krijgen wat nog niet is verkregen. Omdat hij zo niet verlangt, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, smacht hij niet naar de toekomst. Dat is, vrienden, hoe men niet smacht naar de toekomst.

En hoe, vrienden, is men geleid naar de tegenwoordige dingen? Welk oog en welke vormen er ook zijn, vrienden, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, is hij geleid naar tegenwoordige dingen. Welk oor en welke geluiden er ook zijn, vrienden, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, is hij geleid naar tegenwoordige dingen. Welke neus en welke geuren er ook zijn, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, is hij geleid naar tegenwoordige dingen. Welke tong en welke smaken er ook zijn, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, is hij geleid naar tegenwoordige dingen. Welke geest en welke ideeën er ook zijn, vrienden, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn stevig gebonden is door begeerte-en-

lust, scheidt hij er behagen in; er behagen in scheppend, is hij geleid naar tegenwoordige dingen. Dat is, vrienden, hoe men is geleid naar tegenwoordige dingen.

En hoe, vrienden, is men niet geleid naar tegenwoordige dingen? Welk oog en welke vormen er ook zijn, vrienden, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn niet stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, is hij niet geleid naar tegenwoordige dingen. Welk oor en welke geluiden er ook zijn, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn niet stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, is hij niet geleid naar tegenwoordige dingen. Welke neus en welke geuren er ook zijn, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn niet stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, is hij niet geleid naar tegenwoordige dingen. Welke tong en welke smaken er ook zijn, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn niet stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, is hij niet geleid naar tegenwoordige dingen. Welk lichaam en welke aanrakingen er ook zijn, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn niet stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, is hij niet geleid naar tegenwoordige dingen. Welke geest en welke ideeën er ook zijn, beide zijn die aanwezig en aan datgene wat aanwezig is, is zijn bewustzijn niet stevig gebonden door begeerte-en-lust. Omdat zijn bewustzijn niet stevig gebonden is door begeerte-en-lust, scheidt hij er geen behagen in; er geen behagen in scheppend, is hij niet geleid naar tegenwoordige dingen. Dat is, vrienden, hoe men niet geleid is naar tegenwoordige dingen.

Met betrekking tot die samenvatting, vrienden, die de Verhevene in het kort reciteerde, maar waarvan Hij niet in details

de betekenis uitlegde en waarop Hij van Zijn zitplaats opstond en Zich naar Zijn verblijfplaats begaf, namelijk:

Laat men niet het verleden nog eens opsporen
of smachten naar de toekomst - die nog moet komen;
wat tot het verleden behoort, is achtergelaten,
nog niet bereikt is hetgeen nog komen moet.
Maar wat thans is, neemt hij waar -
met inzicht, zoals en wanneer het opkomt.
In het onbeweeglijke, het niet-prikkelbare,
in die staat moet de wijze groeien.
Vandaag nog moet men zich beijveren,
morgen kan de dood al komen - wie weet?
Want geen afspraak kunnen we maken
met de dood en zijn machtige heerscharen.
Maar iemand die aldus oplettend vertoeft
overdag en 's nachts, onvermoeibaar,
hij is door de Stille Wijze genoemd:
'De ideale liefhebber van eenzaamheid'.

Van die samenvatting, die door de Verhevene in het kort was
geregiteerd maar waarvan Hij niet in details de betekenis uit-
legde - van die samenvatting versta ik, vrienden, de gedetail-
leerde betekenis aldus."

(Deze uitleg werd later door de Boeddha bekrachtigd.)

over *Anattā* (niet-zelf)

geciteerd in *The Wheel* 202/204, p. 100-101 en p.37

De Gezegende zei: "Ik onderricht mijn toehoorders aldus: monniken, materiële dingen zijn niet-blijvend, en ook gevoelens, waarneming, geestelijke formaties en bewustzijn zijn niet-blijvend. Materiële dingen zijn niet-op-zichzelf-staand, en ook gevoelens, waarneming, geestelijke formaties en bewustzijn zijn niet-op-zichzelf-staand. Alle formaties zijn niet-blijvend; alle dingen (dhamma's) zijn niet-op-zichzelf-staand".

(Maj.Nik. 35)

De kontemplatie over niet-zelf is als volgt beschreven: "Wat is het waarnemen van niet-zelf? - Een monnik gaat naar een bos, naar de voet van een boom of naar een lege kamer en hij overweegt aldus:

'Oog is niet-zelf(standig) - vormen zijn niet-zelf(standig);
oor is niet-zelf - geluiden zijn niet-zelf;
neus is niet-zelf - geuren zijn niet-zelf;
tong is niet-zelf - smaak is niet-zelf;
lichaam is niet-zelf - aanrakingen zijn niet-zelf;
geest is niet-zelf - ideeën zijn niet-zelf'.

Zo verblijft hij en denkt na over niet-zelf in deze zes interne en zes eksterne bases".

(Ang.Nik. X,60)

"Wat er ook kan worden ingesloten als materiële vorm, of als gevoelens, of als waarneming, of als geestelijke formaties of als bewustzijn, zulke dingen (dhamma's) ziet hij als niet-blijvend, als lijden, als kwaal, als een gezwel, als een angel, als een ramp, als een kwelling, als weerzinwekkend, als ontbinding, als leeg, als niet-zelf." (Maj.Nik. 64; Ang.Nik. IV, 124)

"Wat niet van u is, geef dat op. Als u het heeft opgegeven, zal dat lange tijd strekken tot uw heil en geluk. En wat is niet van u? - Materiële dingen zijn niet van u, gevoelens, waarneming, geestelijke formaties en bewustzijn zijn niet van u."

(Maj.Nik. 22)

Als een monnik veel vertoeft met zijn geest gesterkt door waarneming van niet-zelf in lijden, wordt zijn geest bevrijd van de waanvoorstellingen die dit lichaam met zijn bewustzijn en al-

le eksterne tekens behandelen in termen van 'ik' en 'mijn'.

(Ang.Nik, VII, 46)

"Als een monnik zes beloningen ziet, moet dat genoeg voor hem zijn om waarneming van niet-zelf onbegrensd in alle formaties te vestigen. Welke zes beloningen? - 'Ik zal bevrijd zijn van de wereld van alles (van de gehele wereld); ik zal niet meer gehinderd worden door te handelen in termen van 'ik' en 'mijn'; ik zal de kennis verkrijgen die niet (door allen) gedeeld wordt; en ik zal duidelijk de oorzaken zien en ook oorzakelijk ontstane dingen'."

(Ang.Nik, IV, 104)

"Als iemand weet en ziet dat het oog niet-zelf is en dat vormen niet-zelf zijn, dat het oor niet-zelf is en dat tonen niet-zelf zijn, dat de neus niet-zelf is en dat geuren niet-zelf zijn, dat de tong niet-zelf is en dat smaak niet-zelf is, dat het lichaam niet-zelf is en dat aanrakingen niet-zelf zijn, dat de geest niet-zelf is en dat gedachten niet-zelf zijn, - dan worden zijn boeien vernietigd."

(Sam.Nik. XXXV, 55)

"Waarneming van niet-zelf bereikt het punt waarop de waan verdwijnt van 'ik ben' en dit verdwijnen van die waan is de uitdoving (Nibbāna) hier en nu."

(Oed. IV, 1)

"Het is onmogelijk dat iemand die juist denkt, iets beschouwt als 'zelf'."

(Maj.Nik. 115)

"Als bepaalde dingen gekombineerd worden, spreekt men van wagen of van kar, en evenzo, als alle vijf groepen verschijnen gebruiken we de aanduiding 'mens'. Slechts ellende ontstaat en ellende slechts bestaat en vergaat. Niets anders dan lijden verschijnt en niets anders dan lijden verdwijnt."

(Sam.Nik. V, 10)

INHOUD

3. Het Doel en de Weg erheen
8. De Parabel van het Stuk Hout
9. Nibbana
14. Anatta en Nibbana
23. De Boeddhistische Leerstelling van Nibbana
28. Samyoetta Nikaya, XXII, 53 ('Naderen')
30. Dhammapada, vers 25 ('Het advies aan een monnik')
31. Introductie bij de Parabel van de Doek
32. De Parabel van de Doek (Wattoepama Soetta)
42. Introductie bij de Toespraak over Uitwissing
48. De Toespraak over Uitwissing (Sallekha Soetta)
73. Ideale Eenzaamheid
77. De Toespraak over de Ideale Liefhebber van
Eenzaamheid (Bhaddekaratta Soetta)
80. Mahakaccana Bhaddekaratta Soetta
86. Anatta (niet-zelf)
88. Tot besluit

LITERATUURLIJST

Bodhi Leaves no. 3A

Nyanasatta Thera - Dharukkhandhopama Sutta

The Dhammapada, a translation - Narada Thera

(zie Boeddhayana Publikatie no. 7 - Dhammapada

The Wheel no. 11

Anatta and Nibbana - Nyanaponika Thera

The Wheel 47/48

The Discourse on the Snake Simile - Nyanaponika Thera

The Wheel 61/62

The Simile of the Cloth - Nyanaponika Thera

The Discourse on Effacement - idem

The Wheel 165/166

The Buddhist Doctrine of Nibbana - Ven.Dr.Parawahera Vajiranana

Nibbana - Francis Story

The Wheel 183/185

Samyutta Nikaya - Bhikkhu Nanananda

The Wheel 188

Ideal Solitude - Bhikkhu Nanananda

The Wheel 202/204

Anatta

Visuddhi Magga (The Path of Purification)

vertaling: Nyanamoli Thera

Boeddhayana Publikatie 12

AANBEVOLEN LITERATUUR

Pali Text Society uitgaven:

Long Sayings (Digha Nikaya)

Middle Length Sayings (Maddjhima Nikaya)

Gradual Sayings (Anguttara Nikaya)

Kindred Sayings (Samyutta Nikaya)

Boeddhayana Publikaties (zie achterblad)

BOEDDHAYĀNA® PUBLIKATIES

sinds 1978

algemeen

- 1 Wesak, oorsprong en betekenis
- 2 Boeddhistische Recitatieteksten - Dharmawīranātha
eventueel met cassette
- 11 Lezingen in Boeddhayāna Centrum - Thera Piyadassi
- 14 een Ontmoeting met het Boeddhisme - Dharmawīranātha
- 18 Symbolen in het Boeddhisme - Khemindā/T.B.Karunaratne
- 19 Boeddhisme in een Notedop - Nārada Mahāthera
- 26 Stralende Overwinningen - Buddharakkhita Mahāthera
- 29 Vrouwen in de Boeddhistische Literatuur - Thera Piyadassi
- 31 De Boedda, Zijn Leven en Zijn Werk - Thera Piyadassi

predikingen

- 2 Boeddhistische Recitatieteksten - Dharmawīranātha
- 3 Boeddhistische Ethiek voor leken -
Dharmawīranātha/Khantiwijaya
- 7 Dhammapada (met originele Pali-tekst) - Nārada Mahāthera
- 13 De 38 Goede Tekenen van het Leven - Dharmawīranātha
- 16 Samyoetta Nikāya, een selectie - John D.Ireland
- 17 De Beoefening van Liefdevolle Vriendelijkheid - Dharmawīranātha
- 26 De Grondslagen van Achtzaamheid - Dharmawīranātha
- 27 Kontemplatie op de Zintuigen - Mahāsi Sayādaw

meditatie

- 4 De Vier Verheven Toestanden van de Geest -
Nyāṇaponika Mahāthera/Nyāṇamoli Thera
- 6 De Vijf Hindernissen - Nyāṇaponika Mahāthera
De Zeven Factoren van Verlichting - Thera Piyadassi
- 8 Praktische Inzichtmeditatie - Mahāsi Sayādaw
- 9 De Voortgang van Inzicht - Mahāsi Sayādaw
- 10 Lezingen in Boeddhayana Centrum - Mahāsi Sayādaw
- 15 een praktische gids tot de Boeddhistische Meditatie -
Dharmawīranātha
- 17 De Beoefening van Liefdevolle Vriendelijkheid - Dharmawīranātha
- 25 Een Handboek voor Inzicht - Ledi Sayādaw
- 26 De Grondslagen van Achtzaamheid - Dharmawīranātha
- 27 Kontemplatie op de Zintuigen - Mahāsi Sayādaw
- 30 Boeddhistische Meditatie - Thera Piyadassi

ethiek/psychologie

3 Boeddhistische Ethiek voor leken -

Dharmawīranātha/Khantiwijaya

5 Boeddhisme in het Dagelijks Leven - Nina van Gorkom

12 Afhankelijk Ontstaan - Thera Piyadassi

20 Psychologische Aspecten van het Boeddhisme-

Thera Piyadassi/P. de Silva

kamma/wedergeboorte

12 Afhankelijk Ontstaan - Thera Piyadassi

22 Kamma, de Boeddhistische Leerstelling - een bloemlezing

samensteller: N. Moonen

23 Wedergeboorte, een Boeddhistische visie op - Francis Story

24 Nibbāna - een bloemlezing - samensteller: N. Moonen

overige literatuur

Buddhist Publication Society

P.O.Box 61,

Kandy,

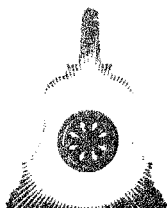
Sri Lanka.

Pāli Canon vertalingen:

Pali Text Society

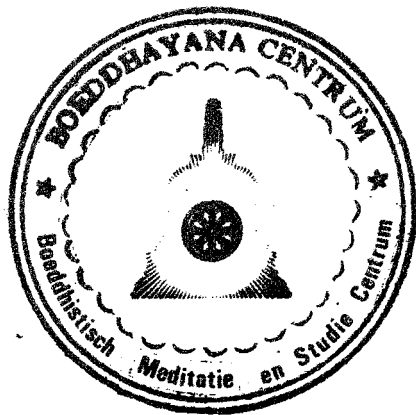
London,

United Kingdom.

BOEDDHAYANA PUBLIKATIES verschijnen 3x per jaar.

Deze lijst is bijgewerkt tot en met 1987.

Therawāda Boeddhisme

uitgegeven door:

Nederlandse Buddha-Dhamma Stichting/Boeddhayana Centrum

Stichting zonder winstdoeleinde.

isbn 90-71329-05-4